

Çetin Öner'in "Gülibik" Adlı Çocuk Romanının Yapısal ve Eğitsel İlkeler Açısından İncelenmesi¹

Analysis of "Gülibik", One of Çetin Öner's Children's Books, in Terms of Structural and Educational Principles

Suna Canlı, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, sunacanli@ohu.edu.tr
Canan Aslan, Ankara Üniversitesi, caslan@ankara.edu.tr

Öz. Dil ve edebiyat öğretimi ortamlarının en önemli amacı, okuma kültürü edinmiş bireyler yetiştirmektir. Çocuğun, okuma kültürü edinmesini sağlayabilmek için kitapların dış yapı (büyüklük/boyutlar, kâğıt, kapak/cilt, sayfa düzeni, harfler, resimler) ve iç yapı özellikleri (konu, izlek, plan, iletiler, karakterler, dil ve anlatım özellikleri) ile temel eğitim ilkeleri bakımından nitelikli ve çocuğa görelilik ilkesine uygun olması gerekir. Bu çalışmanın temel amacı, Çetin Öner'in "Gülibik" adlı çocuk romanını iç yapı ve dış yapı özellikleri ile temel eğitim ilkeleri açısından incelemek ve kitabı çocuğa görelilik ilkesi bağlamında değerlendirmektir. Çalışmada, "betimsel çözümlenme" tekniği kullanılmıştır. İnceleme sonucunda "Gülibik" adlı kitabın yapısal özellikler ve temel eğitim ilkeleri bakımından nitelikli ve çocuğa görelilik ilkesine uygun olduğu görülmüştür.

Anahtar Sözcükler: Çocuk edebiyatı, Çetin Öner, Gülibik, yapısal özellikler, temel eğitim ilkeleri

Abstract. The most important aim of language and literature teaching environments is to develop individuals who have acquired a reading culture. In order to enable the child to acquire reading culture, the basic structure of the books (size / dimensions, paper, cover / volume, page layout, letters, pictures) and internal structure features (subject, theme, plan, messages, characters, language and expression features) must be qualified in terms of educational principles and in conformity with the principle of suitability to the child. The main aim of this study is to examine one of Çetin ÖNER's children's novels, "Gülibik", in terms of basic education principles together with its internal and external structure and evaluate the book in the context of the principle of suitability to the child. In this study, "descriptive analysis" technique was used. Our analysis revealed that the book "Gülibik" is qualified in terms of basic educational principles and also it is suitable with regards the principle of suitability to the child.

Keywords: Children's literature, Çetin Öner, Gülibik, structural features, basic education principles.

¹ Bu çalışma, 01-03 Ekim 2015 tarihlerinde İstanbul Üniversitesi Hasan Âli Yücel Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü tarafından düzenlenen 8. Uluslararası Türkçenin Eğitimi Öğretimi Kurultayında sunulan sözlü bildirinin genişletilmiş şeklidir.

SUMMARY

Introduction

The most important aim of language and literature teaching environments is to aid developing individuals who have acquired a reading culture. In order to enable the child to start reading, love to read books, indulge in an effective communication with the book, and finally acquire reading culture in time, the basic structure of the books (size / dimensions, paper, cover / volume, page layout, letters, pictures) and internal structure features (subject, theme, plan, messages, characters, language and expression features) must be qualified in terms of educational principles and in conformity with the principle of suitability to the child. For this purpose, the books written for children should be examined and evaluated with a scientific point of view in terms of their external (structural) and internal structure (content) characteristics and basic education principles. The main aim of this study is to examine one of Çetin ÖNER's children's novels, "Gülibik", in terms of basic education principles together with its internal and external structure and evaluate the book in the context of the principle of suitability to the child.

Method

In this study, the data were collected through "document review", one of the qualitative research methods; and analyzed using "descriptive analysis" technique. Firstly, a framework for data analysis was created through the research questions created in the light of the conceptual framework. Main categories are "external structure properties", "internal structure properties" and "basic education principles"; each main category was analyzed in line with the following subcategories:

A) External Structure Properties (1. Dimensions, 2. Paper, 3. Cover-Skin, 4. Page Layout, 5. Letters, 6. Pictures)

B) Internal Structure Properties (1. Subject, 2. Theme, 3. Plan, 4. Messages, 5. Characters, 6. Language and Expression)

C) Basic Education Principles

Results

The children's novel "Gülibik" has the exterior features that will enable the child to care for the book with interest and willingness, other than the fact that the book cover is not made from a solid cardboard. In terms of its internal structure properties, it can be considered a book with which children between the target age groups, that is children between 10-12 years of age, can engage in a communication with the book easily. The subject taken from love is processed in a way that children can understand. The theme is suitable for children's understanding level. There exists a strong relationship between subject and the theme. Conflicts are structured in such a way that the child can understand. They are also appropriate in terms of the principle of suitability to the child. The element of curiosity is used at the right level so that it can draw the child into the text and have the child read with curiosity. The node was not resolved by chance or coincidence. The element of emotionality is processed so as to improve the child's emotional world. In terms of its language and expression related properties, it is very successful in reflecting the vocabulary of Turkish. Sentences are short, concise, understandable and simple. A literary language is dominant throughout the book. There are no slang words, as well as conjunctions and prepositions that the child can have difficulty in understanding. Since there are not many characters, the child can easily identify with the main character. The inner portraits of the characters are close to reality and depicted strongly. The hero is dynamic and open. Child readers can realise the human universe within themselves by putting themselves in the place of the hero.

In the book, there are messages that contain both national and universal values and are intended to improve human sensitivity. There are no expressions, reminders, or lecturing messages pertaining to any kind of discrimination. It is a book that has the quality to answer the child's need for inquiry, exploration and research. In this respect, it is a book that can be easily suggested in order to support the educational programs followed in the school and it can help the child to gain many cognitive and affective behaviors.

Discussion and Conclusion

"Gülibik" is a work of quality, with poetic and artistic expression, as well as its subject and characters, in which the child can discover different messages whenever they read it. In this study, the work was examined in terms of internal structure and external structure characteristics and basic education principles, and it was found out that it was a qualified work in compliance with the principle of suitability to the child. "Gülibik" has also been the subject of other studies and has been studied in many respects such as the characteristics of characters, character frames, child philosophy, social sensitivity, literary quality, sentence structure, and suitability to the child. The results of these studies have also shown that the work is qualified by the aspects studied. As a result, it can be asserted that Gülibik is a work that children need to come together and read when equipping children with the love of reading, habit of reading habit, and finally with a culture of reading over time are concerned.

GİRİŞ

Nitelikli çocuk ve gençlik edebiyatı yapıtları, dil ve edebiyat öğretiminin bütünleyici nitelikteki en önemli araç-gereçleridir ve öğretimin amaçlarına ulaşılma sürecinde anahtar birer bileşen işlevi görürler (Aslan, 2016: 731). En önemli amacı, okuma kültürü edinmiş bireylerin yetiştirilmesine katkı sağlamak olan bu ortamlarda kullanılan kitapların niteliği çok önemlidir. Çocuğun kitap okumaya yönelmesini, kitap okumayı sevmesini, kitapla etkili bir iletişime girmesini ve zamanla okuma kültürü edinmesini sağlayabilmek için kitapların kimi yapısal ve eğitsel özellikleri taşıması gerekir. Sever (2010: 75-195)'e göre, kitapların çocuğun gelişimine amaca uygun katkılar sağlayabilmesi için, öncelikle çocukla kitap arasında etkili bir iletişimin kurulabilmesi gerekir. Kitapların taşıdıkları özellikler, bu iletişimin niteliğini belirleyen temel öğelerdir.

Çocukların görsel algılarının eğitilmesi sürecinde önemli işlevleri olan **dış yapı özellikleri** ya da **biçimsel özellikler** (büyüklük/boyutlar, kâğıt, kapak/cilt, sayfa düzeni, harfler, resimler) çocuğun ilgisini çeken ve onu kitaba yaklaştıran özelliklerdir. Sever, Dilidüzgün, Neydim ve Aslan (2009)'a göre bu özelliklerden biri olan **boyutlar**, ilkokul dönemindeki çocukların kitaplık oluşturmalarına ve düzen alışkanlıklarına katkı sağlayacak büyüklükte olmalıdır. Kitap, hacim ve ağırlık yönünden rahatlıkla taşınabilmelidir. **Kâğıt**, mat ve dayanıklı olmalı, çocuğun kitaba saygı duyabilmesi için harfler iyi okunmalı, renkler dağılmamalı, sayfalarda resimler ve yazılar üst üste binmemelidir. Kolay kırışmayan, yıpranmayan, göz sağlığı açısından uygun olan birinci ya da ikinci hamur kâğıtlar kullanılmalıdır. Çocuk kitaplarındaki kapak, çocukların kitaba yönelmesini sağlayan ilk uyarandır. Bu nedenle çocuk kitaplarında **ön ve arka kapak tasarımı** grafik sanatçısı/tasarımcısı tarafından yapılmalı; kapak resmi, çocuğun duygu ve düşünce üreterek metnin içeriğine yönelik hazırlık yapmasına katkı sağlamalıdır. Kapak kâğıdı sağlam kalın bristol kartondan yapılmalı, yıpranmayı önlemek için üzerine lak işlemi uygulanmalı, selofanla kaplanmalıdır. Çocuğun, kitaplığında aradığı bir kitaba kısa sürede ulaşabilmesini sağlamak amacıyla, forma sayısı yeterli ise sırt kısmına kitabın kimlik bilgileri yazılmalıdır. Cilt ise kitabın özgün biçimiyle kalıcılığını sağlayan bir özelliğidir. Çocuk kitaplarında cilt, sağlam ve özenli olmalıdır. Kitaplarda, tel zimba yerine, sırt kısmı tutkalla yapıştırılmış dikişli cilt yeğlenmelidir. Çocuklara seçilecek kitaplar düzgün ve çapaksız kesilmelidir.

Sever vd. (2009)'ne göre yazı, resim, rakam, fotoğraf, karikatür gibi öğeler, **sayfa düzenini** oluşturan temel bileşenlerdir. Sayfa düzeninin estetiği, sayfanın izlenme ve okuma rahatlığı yaratmasıyla ilgilidir. Estetik bir sayfa düzeni, birçok öğeden oluşan uyumlu bir bütünü örneklendirerek çocukta güzele ilişkin bir duyarlık geliştirebilir. **Harfler** rahat izlenerek okunmalı, çocukların Türk abecesindeki harfleri tanımalarına, sözcükleri kolayca okumasına olanak sağlamalıdır. Çocuğun gözünü yormayacak boyutlarda olmalıdır. Harflerin renk ve biçimleri, çocukların duraksaması, geriye dönüşlere başvurması gibi sorunlara yol açmayacak yalınlıkta olmalıdır. Satıra sığmayan sözcüklerin hece çizgisiyle bölünmemesi, sayfa sonlarına geldiği ve bitirilemediği için cümlelerin yeni bir sayfaya aktarılmaması gerekir. İlkokul dönemindeki çocuklara seslenen kitaplarda, oransal olarak **resim ve yazı dengesi** aranmalıdır. Okuma yazma becerisinin uygulamaya dönüştüğü 8-9 yaş grubundaki çocuklara alınacak kitaplarda, üçte ikilik resim oranı yerini yazıya bırakmalı; 9-10 yaşından başlayarak çocuklara sunulacak kitaplarda, yazılı metnin oranı gittikçe artırılmalıdır. Resimler, ilkokul çağındaki çocuklara görsel dilin (çizginin ve rengin) anlatım olanaklarını sezdirmeli; onların sanatsal uyarıları anlamalarına olanak sağlamalıdır.

İç yapı ya da **içerik özellikleri** (konu, izlek/tema, plan, iletiler, karakterler, dil ve anlatım özellikleri) ise çocuğun kitapla etkili bir iletişim kurmasını, yeni kitaplar okuma isteğinin oluşmasını, yaşam ve insan gerçekliğini tanımalarını sağlayan özelliklerdir. Çocuk kitaplarında işlenen **konular** çocukların geleceğe umutla bakmasını sağlamalıdır. Ele alınan izlek ve konuda aşırıya kaçılmamalı; başka bir deyişle, bütünüyle iyimserlik ya da kötümserliğin işlendiği konulara yer verilmemelidir. Özellikle soyut düşünmeye başladıklarından 10-12 yaş çocuklarına seslenen yapıtlarda, gerçekçilik ön planda tutulmalıdır. Çocuklar bu yaşlarda karşılaştıkları sorunlara ilişkin kendilerince yorumlar yapabilirler (Kardaş ve Alp, 2013: 19-20). Özellikle gerçekçi anlatı türlerinde işlenen sorunlar; inandırıcı ve çocuğun içinde yaşadığı kültürel zemine

uygun biçimde çözülmelidir (Galda ve Cullinan, 2006: 190). Kitaplardaki konular, çocukların yaşantılarıyla ilgili ve gerçeğe uygun olmalıdır. Yazarların, değişik yaş gruplarındaki çocukların ilgilerini, beğenilerini ve okuma eğilimlerini çok iyi bilmesi, kitapların ilgiyle okunmasının temel koşullarından biri olarak görülmelidir (Sever, 1995: 14; Aslan, 2007). Konu, özgün ve çocuğun düzeyine uygun olmalıdır. Çocuklar için oluşturulmuş gerçekçi romanlar (realistic fiction) güçlü bir inandırıcılık duygusu yaratmalıdır. Bu tür yapıtlarda, yaşanması olası olayların ve gerçekçi kişilerin bulunması; bu yapıtların yaşamı, insanı, insanoğlunun toplumsal ve kişisel kaygılarını insani bir bakış açısıyla sunması beklenir. Bu tür kurmaca metinler insanı, evreni ve yaşamı tüm boyutlarıyla-gülünç, duyarlı, düşünceli, eğlenceli, acılı- konu edinir (Galda ve Cullinan, 2006: 188). Çocuk edebiyatı, kız ve erkek çocukların hak ve özgürlüklerinden yana; ancak onlara ilişkin önyargılara veya olumsuz klişelere karşı bir duyarlılık yansıtmalıdır (Norton, 2007: 365).

Çocuk kitaplarında, tema ve konu ilişkisi güçlü olmalıdır; **tema** ve çocuklarda gelişmesi amaçlanan davranışlar açıkça belirtilmelidir. Kitaplar, özellikle demokratik ilkelere bağlanma gereğini; aile, yurt, ulus, doğa ve hayvan sevgisini; iyiye, güzele duyarlılığı, yaşamayı sevmeyi ve yaşama zevkini (Ciravoğlu, 2000: 192; Sever, 2010: 119-121) işlemelidir. İnsanı, güçlü-zayıf, olumlu- olumsuz vb. yanlarıyla, olduğu gibi, ulaşılması zor bir örnek durumuna getirmeden (idealize etmeden) insan olarak göstermelidir (Nas, 2002: 59; Anderson, 2013: 32; Galda ve Cullinan, 2006: 188-190).

Konuyu yapılandırma başvurulan önemli öğelerden biri de **çatışmalar**dır. Çatışma, metinde gerilimi sağlayan, olayların dayandığı temel öğedir; kişiler, olay ve olgular üzerinden kurulan karşıtlıklara dayalıdır. Olaylar dizisinde karakterlerin etkileşimi sonucunda iki yönün/kuvvetin karşıt görüşünün sunulmasına dayanır. Çatışma ve gerginlik olmadan, kitapta merak ögesi canlı kılınmaz. Öykü, iyi yapılandırılmış çatışmalarla gerginlik ve merak duygusu yaratabilmeli; böylece okur metnin sonunu kolay kestirememelidir. Böylece, metindeki çocuk karakterin çatışmalarıyla buluşan çocuk okur, kendi sorunlarını ve çatışmalarını daha iyi anlayabilecektir (Anderson, 2013: 38). Çatışmalar; kahramanın ergenlik sorunları, verdiği yaşam mücadelesi, aile içinde yaşadığı anlaşmazlıklar veya yaşadığı kentteki sorunlar aracılığıyla yapılandırılabilir. Kahramanın çatışma içinde olduğu; kendisi, diğer aile üyeleri, toplum veya doğa olabilir (Norton, 2007: 363).

Çocuk okur, bazı öykülerde **merak ögesinin** zayıflığı ya da abartılmış olması, bazılarında da korkunçluğu nedeniyle okuma eyleminden uzaklaşabilir. Okurun sürekli yoğunlaşan heyecan ve endişesi, anlatım düzeninde uygun yer ve zamanda dengelenmez ise öykü abartılmış merak öğeleriyle okurun gözünde inandırıcılığını yitirmeye başlar. Okurun endişelerini gidermek için, olay dizisine ustaca yerleştirilen ipuçları, çocukları okuma eyleminin ortağı yapar; onları öykünün sonucuna ilişkin kestirimlerde bulunmaya yönlendirir. Çocuk okur açısından özdeşim kurduğu kahramanın verdiği uğraş çok önemlidir. Bu uğraşın nasıl sonuçlanacağını bilmek, onu metnin çekim alanına katan temel etkidir. Kurgulanan çatışmalarda, merak ögesinin çocuk okuru metne çeken bir etkisi vardır. Bu öğenin zayıflığı ya da abartılması, kurgunun yazınsal niteliğini zedeler; çocuğu okuma eyleminden uzaklaştırır (Sever, 2010:137; Norton, 2007: 365). Yazarın bir rastlantıya ya da şansa dayanarak öyküdeki düğümü çözmesi, çatışmayı sonuçlandırması öyküdeki olayın inandırıcılığını azaltır. Olayı yapılandıran çatışmaların, yeterince kurgulanmadan bir şans ya da **rastlantı**yla sonuçlandırılması konunun inandırıcılığını zedeler (Sever, 2010: 138).

Galda ve Cullinan (2006: 188)'a göre iyi öyküler, karmaşık sorunları kolay yanıtlarla çözümlenmez; bu sorunlara ilişkin gerekli ilgiyi de oluştururlar. Gerçekçi romanlarda, sorunlarını kendi gücünü kullanarak çözen ve böylece yaşamlarını değerli kılan kişilerin cesaret öyküleri vardır. Çocuk kitaplarının, çocuğun duygu eğitimine istenilen katkıyı sağlayabilmesi için yüzeysel **duygusallıktan** yani duygusal sığıktan arındırılmış olması gerekir. Çocuk okurun acıklı, üzüntü verici birçok olayla aşırı bir duygusallığa itilmesi, kitabın çocuk üzerindeki etkisini azaltan olumsuzluklardır (Sever, 2010: 138-139).

Çocuk edebiyatı ürünlerinin temel amacı öğretmek değil, çocuklara duyarlılık kazandırmak, onların güzele yönelik duygularını geliştirmektir. Bu bağlamda da yapıtın okuruna vermek istediği **ileti**, örtük bir şekilde ve yapıtın güzelduyusal özelliği ile kaynaşmış, bütünlümlü bir şekilde sunulmalıdır. Çocuk edebiyatı ürünleri sunduğu örtük iletilerle anlamın oluşması için çocuklardan da katkı bekler (Sever, 2010: 142). Çocuk kitaplarında, duygu ve düşünceler ile olaylar tutarlı bir

plan içinde sıralanmalıdır. Olayların sıralanışı, ilginç olmalıdır; okur neler olacağını merak etmelidir. İyi bir planda olaylar, mantıksal tutarlılık içinde ilerler (Glazer, 2000: 34). Sever vd. (2009)'ne göre plan, çocuk kitaplarının okunabilirliğini sağlayan önemli bir özelliktir. Kurgulanan olaylar, anlamsal bir tutarlılık içinde, gereksiz ayrıntılardan arındırılarak anlatılmalıdır. Kurguda dağınık ve karmaşık olmayan bir anlatım çizgisi oluşturulmalıdır. Sıkça geriye dönüşlerin ve birbiriyle ilişkisi olmayan olayların yer aldığı bir kitabı çocuklar okumak istemezler.

Kitaplar, yarattığı **kahraman**larla, çocuklar için öykünebilecekleri; duygu, düşünce ve davranışlarıyla model alabilecekleri karakter çerçeveleri de oluşturan araçlardır. Bu modellerin, çocuğun gerçekliğini; özgürlüğünü, girişimciliğini; düş kurma, bilme-öğrenme, eğlenme tutkusunu destekleyen özellikleri, çocukların bütün gelişim süreçlerini etkileyen yaşantıların edinilmesine olanak sağlar (Sever, 2010: 75-195). Çocuğun, okuduğu kitaplardaki kahramanlarla özdeşim kurduğu bilinmektedir. Bu nedenle, çocuk kitaplarında az sayıda kahraman bulunmalı, kahramanların fiziksel ve ruhsal portreleri güçlü bir biçimde çizilmelidir (Anderson, 2013: 32). Öyküdeki olayları destekleyen canlı, gerçekçi bir ortamın olması, kişilerin ise birer tip değil de inandırıcı ve iyi yapılandırılmış karakterler olması beklenir. Özellikle baş kişinin tek yönlü değil çok boyutlu ve derinlikli olması, zamanla değişim geçirmesi ve olaylar sonrası gelişim göstermesi beklenir (Galda ve Cullinan, 2006: 190).

Çocuk kitaplarının çocuğa göre olmasını belirleyen en önemli değişken **dili ve anlatımıdır** (Sever, 2010: 145). Çocuk kitaplarında, gereksiz ve bayağı her sözcüğü anlatımın dışında bırakan bir üslup yeğlenmelidir. Anlatımda; "duruluk, akıcılık, açıklık, yakınlık, çeşitlilik ve kişisel" etkili ve güzel bir üslup yaratmanın temel koşulları olarak görülmelidir. Çocuk kitaplarında eskimiş, yıpranmış sözcüklerle yüklü bir anlatımdan kaçınmalı; çocukların sözcük dağarcıklarını zenginleştirecek, duygu ve düşünce evrelerini de geliştirecek bir yaklaşım anlatımda temel ilke olarak benimsenmelidir. Kitaplarda, Türkçenin zengin anlatım olanakları çocuklara hissettirilmeli; çocuğun dil beğenisini geliştiren bir yaklaşımla, beş duyuya seslenen bir anlatımla biçim canlı kılınmalıdır. Kitaplarda argo söyleyişlerden, bol mecaz ve istiare kullanmaktan kaçınmalı; çocukların kullanımında güçlük çektiği bağlaç ve edatlara mümkün olduğunca yer verilmemelidir. Kitaplar; dilbilgisi, yazım ve noktalama kuralları bakımından yanlışsız olmalıdır (Sever, 1995: 15).

Yazınsal çocuk kitapları **temel eğitim ilkeleri** bakımından da nitelikli ve çocuğa görelilik ilkesine uygun olmalı, eğitim ilkelerine ters düşecek iletiler içermemelidir. Sever, Dilidüzgün, Neydim ve Aslan (2009)'a göre kitaplar, çocuklara öğüt veren bir yaklaşım yerine; çocuğu güldürürken düşündürürken, düşündürürken güldüren bir anlayış yeğlenmelidir. Olay dizisinde; çocuğun girişimciliğini, benlik duygusunu bastıracak denetimci ve baskıcı anlayışlar olumlanmamalıdır. Çocukların kavramsal gelişimini destekleyen; duyma, düşünme ve düş kurma olanakları yaratarak onların kavramsal birikimlerini kullanmalarına olanak sağlayan özgün dil kaynaklarıdır. Bu kaynakların, erken dönemden başlayarak çocukların yaşamında yer alması, onların hem okul türü öğrenmelerine hem de okuma kültürü edinmiş bireyler olarak yaşama katılmalarına önemli katkılar sağlayacaktır. Kitaplarda, cinsel roller ayrıştırılmamalı; toplumda kadına ve erkeğe biçilen değer, yüklenen anlam arasında fark yaratılmamalıdır. Kitaplarda, çocukların kendi cinsel kimlikleri içinde kişiliklerini geliştirmelerine engel olacak iletiler bulunmamalıdır. Yaşamın tüm sorunlarının çözümünde, iletişim kurmanın genelgeçer bir yol olduğu çocuklara duyumsatılmalı; kurgulanan olaylarda şiddet, kaba güç bir sorun çözme yöntemi olarak belirmemelidir. Kitaplarda siyasal ve dinsel telkinlerde bulunulmamalı; kurgulanan olaylarda yazgıcılığı, boş inançları önemli göstermeye çalışan anlayışlar onaylanmamalıdır. Kitaplarda, çocuğun sağlıklı değerler sistemi oluşturmasını zedeleyecek anlayışlar olumlanmamalıdır. Kurgulanan olaylar; çocukları yaratıcı, araştırmacı, girişimci kişilik yapısı edinmeye özendirilmeli; onlarda, yaşamı ve insanı düşünerek, düş kurarak anlama isteği uyandırılmalıdır. Çocuklar yazınsal metinlerle aktarılan iletileri anlayabilmek için, duygu ve düşünce birikimlerini kullanabilmelidir. Çocuk kitaplarında, çocuğu bir düşünceye ya da inanca tutsak kılmak isteyen; onun girişimciliğini, özgürlüğünü bastıran düşüncelere yer verilmemelidir. Şiddet, çocuklara bir sorun çözme yöntemi olarak sunulmamalıdır. Aslan'a (2014) göre, yazınsal çocuk kitaplarında da yetişkin edebiyatında olduğu gibi yazarın öncelikli kaygısı, çocuğa/gence görelilik ilkesine uygun sanatsal değeri olan bir ürün ortaya çıkarmak olmalıdır; çocuklara belli

ahlaki deęerleri ya da dūşünce anlayışını belletmek deęil. Bařka bir deyiřle; ideolojisini çocuęu belli bir politik anlayıřa gūdūmlenmeye çalıřacak, onda eyleme dōnūk duygular oluřturacak, çocuęa bir dūnya gōrūřnū politik bir sōylemle dayatacak biçimde ortaya koymamalıdır. Kitap, çocuęu belli bir ideolojiye yōneltme amacını gūtmeden, yazarının anlayışına uygun biçimlendirmeye çalıřmadan evrensel bir deęerin, insani bir duyarlılıęın peşinde olmalıdır. Çocuęa nasıl davranması gerektięini ōğreten, ahlaksal ōęūtler veren kitaplar çocuęun/gencin bireyleřme sūrecine; bařka bir deyiřle, baęımsız kiřilięe varan geliřme sūrecine ket vurur.

Dilidūzgūn vd. (2002: 9)'ne gōre ocuk edebiyatı, bir edebiyat tūrūdūr ve ocuk gerçeklięi ya da "ocuęa gōre"lik ilkesi gōz ōnūne alınarak yapılmalıdır. Çocuęa gōrelilik, çocuęun dūřlem gūcūne seslenen, onun rahatça ve tat alarak okuyup anlayabileceęi dili ve anlatımı içinde barındıran, ilgi duyabileceęi konuları iřleyen, onu duygu ve dūřünce yōnūnden besleyen, kurgusu ve olay ōrgūsū karmařık olmayıp onun kavrayabileceęi bir dūzeyde olan, dikkat daęıtıcı ayrıntılardan arındırılmıř olan demektir (Yurttař, 1995: 3). Çocuęa gōrelilik ilkesinin temel alt deęiřkeni "ocuk gerçeklięi"ni gōzetmektir. ocuk gerçeklięi kavramı ise çocuęun yař dūzeyine iliřkin geliřimsel alanları ve ōzellikleri iřaret eder. Çocuęun geliřimsel ōzellikleri, bize o yař dūzeyindeki çocuęun ōęrenme gereksinimleri hakkında ipuçları sunar. Bu ōęrenme gereksinimlerini bilmek; hangi gereksinimin nasıl yanıtlanması gerektięine iliřkin eęitim - ōęretim ortamlarını, araç gereçlerini ve içerięini doęru bir biçimde bilimsel ve sanatsal uyarınlarla nasıl dūzenlenebileceęine iliřkin veriler saęlar (Canlı, 2014: 133-134; Canlı, 2015:107).

Canlı (2014: 214-228)'ya gōre, ilkokul dūzeyindeki çocuklara seslenen yapıtlarda ōzellikle çocuğun kişilik gelişimine katkı sunması bakımından yazınsal metinlerde bulunması beklenen ōzellikler şunlardır (Bee ve Boyd, 2009; Berk, 2006; Hearne ve Stevenson, 1999; Kiefer ve Tyson, 2009, Norton, 2007):

- Çocuęun birey olarak ne kadar deęerli olduęunu, tek olduęunu; tūm çocuklar gibi onun da kořulsuz sevgi ve gūvene deęer olduęunu duyumsatmalı,
- Çocuklara yařamın olaęan dōngūřnū somutlařtırarak onun anlayacaęı biçimde aktarmalı,
- Kurgudaki kiři-kiři ve kişinin kendisiyle olan çatışmaları ōzellikle çocuğun benlik saygısını pekiştirecek biçimde özūmlenmeli,
- Baskıcı tutuma karřı çocuęun kendini gūlū bir birey olarak duyumsamasına olanak sunmalı,
- Bireyin kendini gerçekleřtirme ve demokratik kūltūr bilinci edinme sūrecinde; okuma alıřkanlıęı kazanmıř (yazılı kūltūrle barıřık) olmanın ōnemini duyumsatmalı,
- Çocuęun anlamını bilmediği yeni sōzcūkleri, kavramları ya da dilsel kullanımları gōrebilmesine (işlenen konu ve dil-anlatım ōzellikleri açısından) olanak sağlamalı,
- Yaşamda hem kız hem de erkek çocukların/bireylerin birlikteliğine ve birbirlerine duydukları gereksinime işaret etmeli vb. gibi ōzellikler belirtilebilir.

Çocukların buluştukları kitapların biçimsel ve içerik ōzellikleri ile temel eğitim ilkeleri bağlamında incelenmesi ve çocuğa uygun olup olmadığının bilimsel ōlūtler çerçevesinde ortaya konması ōnemli ve gereklidir. etin Őner'in yazmış olduğu Gūlibik adlı kitap, ocuk edebiyatında ōnemli bir yapıttır. ocuk edebiyatı ile dil ve edebiyat ōęretimi ōzerine çalışan araştırmacılar, Őner'in bu yapıtını çeşitli açılardan araştırma konusu yapmışlardır (Aslan, 2006; Alaçayır, 2012; er, 2013; Karakaya, 2006; Kōrkuyu ve Tok, 2012; Zivtçi, 2005, 2007). Aslan (2006), Gūlibik adlı yapıtı yazınsal ōzellikler ve çocuğa gōrelilik açısından incelemiştir. Zivtçi (2005), Gūlibik adlı kitaptaki yetişkin kahramanların karakter erevesi açısından benzerlik ve farklılıklarını belirleyip değerlendirmek amacıyla bir çalışma gerçekleştirmiştir. Karakaya (2006)'nın yazınsal kurgu aracılığıyla doğrudan ya da dolaylı olarak ocuk felsefesini konu alan bazı yapıtları incelediği çalışmasında Gūlibik de yer almıştır. er (2013), Gūlibik adlı yapıttaki devrik tūmcelerin varlığını belirlemek amacıyla gerçekleştirdiği çalışmasında yapıttaki kurallı ve devrik tūmcelerin kullanım durumlarını ortaya çıkarmıştır. Alaçayır (2012) ise Gūlibik'i çocukların gelişim sūrecine katkıları bağlamında inceleyip değerlendirmiştir. Yapılan araştırmalar sonucunda Gūlibik adlı

kitabın yapısal özellikler ve temel eğitim ilkeleri bağlamında incelendiği bir çalışmaya rastlanmamıştır. Oysa birçok dile çevrilmesinin yanı sıra 1978 yılında Almancaya çevrilerek değişik yayınevlerince 5 kez basılan ve Almanca konuşulan tüm ülkelerde de okuma kitabı olarak okullara önerilen yapıtın (www.evrensel.net) bu yönleriyle de incelenip değerlendirilmesi gerekir.

Bu çalışmanın temel amacı, Çetin Öner'in Gülibik adlı çocuk romanını iç yapı ve dış yapı özellikleri ile temel eğitim ilkeleri açısından incelemek; kitabı çocuğa görelilik ilkesi bağlamında değerlendirmektir. Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. "Gülibik" adlı çocuk yapıtı, dış yapı özellikleri (boyutlar, kâğıt, kapak-cilt, sayfa düzeni, harfler ve resimler) bakımından çocuğa görelilik ilkesine uygun mudur?

2. Kitap, iç yapı özellikleri (konu, izlek, plan, iletiler, kahramanlar, dil ve anlatım) bakımından çocuğa görelilik ilkesine uygun mudur?

3. Kitap, temel eğitim ilkeleri bakımından çocuğa görelilik ilkesine uygun mudur?

Söz konusu çalışma hem Gülibik adlı yapıtın yapısal ve eğitsel özelliklerine ilişkin dönüt vereceği hem de çocuk kitaplarını incelemede araştırmacılara, öğretmenlere ve öğretmen adaylarına nitelikli bir inceleme örneği sunacağı için önemlidir.

YÖNTEM

Verilerin Toplanması ve Çözümlemesi

Bu çalışmada veriler, nitel araştırma yöntemlerinden "doküman incelemesi" yoluyla toplanmıştır. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu ya da olgulara ilişkin bilgi içeren yazılı araç gereçlerin çözümlemesini kapsar (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Kitaptan doküman incelemesiyle elde edilen veriler, "betimsel çözümleme" tekniği ile çözümlenmiştir. Bu tekniğe göre, elde edilen veriler daha önceden belirlenen izleklere (temalara) göre özetlenir ve yorumlanır. Veriler, araştırma sorularının ortaya koyduğu izleklere göre de düzenlenebilir ve onları çarpıcı bir biçimde yansıtmak amacıyla doğrudan alıntılara sık sık yer verilir. Betimsel çözümlemede amaç, elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunmaktır. Bu amaçla elde edilen veriler, önce dizgesel ve açık bir biçimde betimlenir. Daha sonra yapılan bu betimlemeler açıklanır ve yorumlanır, neden-sonuç ilişkileri irdelenir ve birtakım sonuçlara ulaşılır (Yıldırım ve Şimşek, 2006: 224).

Bu çalışmada öncelikle kavramsal çerçeve ışığında oluşturulan araştırma sorularından hareketle veri çözümlemesi için bir çerçeve oluşturulmuştur. Ana kategoriler "dış yapı özellikleri", "iç yapı özellikleri" ve "temel eğitim ilkeleri" olarak belirlenmiştir. Bu çalışmada kategorilerin ve alt kategorilerin belirlenmesine Sever (2010)'in çalışmasındaki başlıklar kaynaklık etmiştir. Veriler, aşağıda belirlenen alt kategoriler altında düzenlenip sunulmuştur:

A) Dış Yapı (Biçimsel) Özellikleri

1. Boyutlar, 2. Kâğıt, 3. Kapak-Cilt, 4. Sayfa Düzeni, 5. Harfler, 6. Resimler.

B) İç Yapı (İçerik) Özellikleri

1. Konu, (a. Çatışmalar, b. Rastlantısallık, c. Abartılmış Merak, d. Aşırı Duygusallık.),
2. İzlek, 3. Plan, 4. İletiler, 5. Karakterler, 6. Dil ve Anlatım.

C) Temel Eğitsel Özellikler

Bu ulamların "çocuğa görelilik ilkesi"ni gerçekleştirme boyutuna dönük içeriğe ise yine Sever (2010) ve Aslan (2006)'ın çalışmaları kaynaklık etmiştir. Oluşturulan bu ulamlar, iki alan uzmanına gösterilmiş, onların önerileri doğrultusunda gerekli düzeltmeler yapıldıktan sonra veri işleme ulamlarına son biçimi verilmiştir.

Kitap, belirlenen alt kategoriler bakımından dikkatlice okunmuş, araştırma sorularına yanıt veren cümleler işaretlenmiş ve sayfa numaralarıyla birlikte bir word sayfasına yazılmıştır. Bu işlemten sonra, kitaplardan alınan doğrudan alıntılarının belirlenen alt kategorilere uygun olup olmadığı iki araştırmacı tarafından ayrı ayrı kontrol edilmiş ve güvenilirlik çalışması son aşamada birlikte yapılmıştır. Ardından bulgular tanımlanmış ve gerekli yerlerde doğrudan alıntılarla

desteklenmiştir. Son aşamada ise, tanımlanan bulgular açıklanmış, anlamlandırılmış ve yorumlanmaya çalışılmıştır.

Çetin ÖNER'in, Can (Çocuk) Sanat Yayınları tarafından basılan Gülibik adlı yapıtının ilk baskısı 1990 yılında yapılmıştır. Bu çalışmada, kitabın 2012 yılına ait 20. basımını incelenmiştir. Bulgulara yer vermeden önce "Gülibik" adlı romanın geniş ve ayrıntılı bir olay akışını vermek çalışmanın anlaşılabilirliği bakımından yararlı olacaktır:

Gülibik Adlı Çocuk Romanının Ayrıntılı Olaylar Dizisi:

Yazarın, kitabın girişinde ve arka sayfasında da belirttiği gibi kahraman, "tahtadan atları, kursundan askerleri, lastikten topları, plastikten arabaları, kısacası parayla satın alınabilen hiçbir oyuncuğu olmamış", yoksul bir köylü çocuğudur. Belki bunun içindir ki kendisine oyuncak olarak, tüm sevgisini vereceği ve adını bile kendisinin koyacağı bir horoz seçmiştir. Gülibik'tir horozunun adı. Öylesine bağlanmış ki Gülibik'e, o onun için oyuncaktan öte bir dost, arkadaş olmuştur. Oyuncak gereksinimini ve özlemini onunla gidermiş, hep onunla oynamış, onunla duygusal bir bağ kurmuştur.

Kahraman, babasıyla pazardan döndüğü bir gün, Kınalı'yı (Gülibik'in annesini) gözlemek için kümese gider. Kınalı o gün sinirli ve hırçındır. Ertesi gün tekrar gider kümese ve Kınalı'nın çevresinde birçok civcivle dolaştığını görür, sevincinden uçar. Yalnız yalakta tembel bir civciv hala yumurtasının içinde uyumaktadır. Çocuk yumurtayı tıklar ve yumurta dağılıverir. İçinden pembe gagacıklı bir civciv çıkar. Kahramanın, kümeste Gülibik'le tanışması böylece gerçekleşmiş olur. İlk kez tanık olduğu bu doğum olayını kendisinden daha büyük ve deneyimli olan, balık tutmayı, yüzmeyi ve resim yapmayı bilen, içinden çıkılmaz bilmecelerle uğraşan arkadaşı Alişir'e anlatmak ister. Örneğin, Alişir'le "Tavuk mu yumurtadan, yumurta mı tavuktan çıkar?" sorusunu tartışırlar.

Kahraman, Gülibik'e zaman ayırmaktan çok mutludur. Neredeyse tüm zamanını onunla geçirir; fakat yoksul olduklarından pazar günleri, ürünlerini satmak ve evlerine gerekli öteberiyi almak için pazara giderler. Diğer günlerse, bütün köylüler gibi ot biçer, düven sürer ve tarlada mercimek yolarlar. Çocuk, doğaya özgü bütün güzellikleri; bunun yanında toplama, çıkarma işlemlerini yapmayı ve çarpım tablosunu vb. tüm bunları babasından öğrenir. Çarpım tablosunu o kadar zor ezberler ki o zamandan bu yana ezbere öğrenilen şeylerden nefret eder, anlamadan öğrenilen şeylere tepki duyar.

Kahraman, babasıyla pazara gittiğinde her ayrıntıyı gözler; alıcıları, satıcıları, satılacak malları... Ürünlerini satınca baba-oğul, pazar yerini dolaşırlar. Ama çocuk bir an önce köye dönmek ister; çünkü Gülibik'i özler. Bu yüzden pazar sabahları bir hüzün çöker içine. Köye dönecekleri zaman ise içi içine sığmaz. Öyle ki babasının aldığı leblebilerin bir kısmını ona ayırır, tüylerini okşayarak avucundan yedirir, sonra da gagasını temizler.

Gülibik zamanla kocaman bir horoz olmuştur; ötmeye çalışır, garip sesler çıkarmaya başlar. Kahraman, bir sabah uzun uzun öten tiz bir horoz sesiyle uyanır. Gülibik'tir bu horoz. Öyle mutludur ki çocuk, mutluluğunu birileriyle paylaşmak ister. Koşarak annesine gider, anlatır durumu. Anne duyarsız ve ilgisizce karşılar bu haberi; sonra babasına koşar, yine aynı tepkisizlik. Çocuk bu kayıtsızlığa çok kırılır, çok içerler. Yetişkinlerle paylaşmadığı bu mutluluğunu bir kömür parçasıyla evlerinin arka duvarına yazarak şöyle dile getirir: "Bugün Gülibik ilk kez öttü, sesi çok güzeldi."

Günün birinde Gülibik'ten ayrılmayı düşünmek bile istemez. Sonbahar gelmiştir ve okul hazırlıkları başlamıştır. Baba, kışlık giysileri almak için son kez pazara gider. Çocuksa bir yıl önceki kitaplarını okuyup bilgilerini tazeler. Öğrenme isteğiyle dolu olduğundan, Gülibik'le eskisi kadar sık görüşemez.

O kış çok çetin geçer; bütün köy karlar altındadır. Yakacak ve yiyecekleri de azalır gün geçtikçe. Köydeki hayvanlar da yiyecekleri azaldığı için açlıktan zayıflamaya, hatta ölmeye başlarlar. Salgın bir hastalık kol gezer köyde. Tavuk ve horozlar da ölmeye başlar. Çocuk, Gülibik'i düşünür ve onu kaybetmekten çok korkar; çünkü Gülibik de iyi değildir. Kirecin salgını önleyeceğine inandığından her gece yatmadan önce Gülibik'e bir parça kireç yutturur. Gece düşünde Gülibik'le konuşur ve bir horoz ötüşüyle uyanır. Gülibik iyileşmiştir, çocuk çok sevinir.

Bahar, bütün güzelliği ve yoksulluğu ile gelir. Yoksulluk; çünkü kıştan çıkan köylü, her şeyini tüketmiş olarak girer bahara. Baba ve anne de bu nedenle sık sık tartışır, zor günler geçirirler. Bu arada çocuk, derslerinin yoğunluğundan babasına yardım edemez. Boş zamanlarında ise Gülibik ile

oynar. Okulun son günü gelip çatmıştır. Çocuk, son sınıf öğrencisi olduğundan heyecan içindedir. Karneyi gören baba gülümser ve oğluna o çok istediği ortaokul kasketini alacağını söyler. Çocuk çok sevinir. Gelecek yıl kasaba okuluna gidecektir. Tüm yoksul çocuklar gibi o da minicik şeylerle büyük mutluluklar yaşamasını öğrenmiştir.

Okul bittiği için çocuk yeniden babasıyla pazara gitmeye başlar. Bir pazar sabahı uyandığında Gülibik'i de satılacak tavuklar arasında görür, çok üzülür. Babasına onu satmaması için yalvarır; ama babası gereksinimlerini almak için satmak zorunda olduklarını söyler. Pazar yerine gidince alıcıların görmemesi için çocuk, Gülibik'i diğer tavukların altına saklar; fakat bütün tavuklar satılınca Gülibik ortaya çıkar. Bu arada çocuk, babasını olabildiğince oyalamaya çalışır. Bu kez de kasket bakmak için kasaba çarşısına giderler. Bu arada bir kalabalık görüp merakla yaklaşırlar. Kocaman insanların horoz dövüştürdüklerini ve "Vur!", "Parçala!", "Öldür!" (s.69) diye bağıştıklarını duyarlar. Horozların birbirlerine her saldırısında insanlar alkış tutar ve mutlu çığlıklar atarlar. Çocuk bu vahşete çok şaşırır, üzülür. Gördüklerinden o kadar çok etkilenir ki hemen orayı terk etmek ister. Fakat babasının aldırış etmediğini ve gülümsediğini görünce şaşırır. "İki küçücük horoz birbirlerini parçalarken, nasıl gülebilirdi insan?" (s.70) diye düşünür. Dövüş bittiğinde kaybeden, tekmeyle karşı yola atılır; kazanan horoz ise, elden ele gezer, öpülür. Bu arada, insanların birbirlerinden para alıp verdiğini görürler. Baba, ilgiyle izler bu durumu, birden gözleri parlar. Çocuk, babasının o an ne düşündüğünü anlayamaz ve köye dönerler. Baba akşam yemeği boyunca hiç konuşmaz, hep düşünür.

O gece sabaha kadar düşlerinde dövüşen horozlar görür çocuk. Sabah erkenden Gülibik'in yanına gider. Onu avluda yabancı bir horozla dövüşürken bulur. Engel olmak ister; ama babası karşı çıkar. O günden sonra baba, Gülibik'i hep dövüştürür. Çocuk bundan büyük bir üzüntü duyar; fakat babasına karşı çıkamaz.

Bir sabah yine pazara gitmek üzere uyanırlar. Baba çok mutludur; ıslık çalar, tıraş olur. Yola çıkarlar. Babanın kucığında yalnızca Gülibik vardır. Sevgiyle kucaklar onu. Sonra çocuk alır kucığına ve onu severken uyur. Düşünde bu kez kendi horozunu dövüşürken görür. Gülibik tüm yoksullar için ölüme hazırlanır, bir amaç uğruna ölmenin güzelliğinden söz eder. Engel olamaz çocuk bu dövüşe. Bu arada uyanır ve babanın Gülibik'i satmaya değil, dövüşmeye götürdüğünü iyece anlar.

Otobüsten inince dövüş alanına giderler. Çocuk babasına yalvarır; ama baba onu dinlemez. Gülibik'i dövüş alanına salar. Çocuk durmadan ağlar; ama yapacak bir şey yoktur. Gülibik'in son kez acı bir gülümsemeye baktığını görür. Gülibik'in rakibi kendisinden daha iridir, üstelik dövüş horozu olarak yetiştirilmiştir. Yine de Gülibik büyük bir mücadeleyle savaşıyor onunla: ama fazla dayanamaz, yenik düşer. Köylüler, kasabalılar herkes evine döner. Baba, çocuk ve cansız bedeniyle Gülibik kalakalmıştır oracıkta. Çocuğun boğazına bir şeyler düğümlenmiştir, ağlayamaz. "Uzaklardan çooooook uzaklardan, uzuuuuun uzun öten bir horoz sesi" (s.77) duyar ve onun, en yakın arkadaşı Gülibik olduğuna inanır.

BULGULAR

Kitabın Adı: Gülibik

Kitabın Yazarı: Çetin ÖNER

Resimleyen: Orhan PEKER

Yayınevi: Can (Çocuk) Sanat Yayınları

Basım Yılı: 2012 (20. Baskı)

Sayfa Sayısı: 80

1) Gülibik Adlı Çocuk Kitabının Dış Yapı Özelliklerine İlişkin Bulgular

1.1. *Boyutlar:* Kitap, 12,5x19,5 cm boyutlarındadır. Bu boyutlar, kitaplık oluşturma düzenine uygundur. Kitap, hacim ve ağırlık yönünden çocuğun rahatlıkla taşıyabileceği boyutlardadır.

1.2. *Kâğıt:* Kâğıdı mat renkli ve dayanıklıdır. Kolay kırışıp yıpranmayan ve çocuğun göz sağlığı açısından uygun olan ikinci hamur kâğıda basılmıştır. Yazıların ve resimlerin izleri (gölgeleri) yer yer arka sayfaya düşse de bu durum, kitabın okunabilirliğini etkilememiştir.

1.3. Kapak-Cilt: Kapak resmi estetik ve kitabın konusuyla ilgilidir. Ana karakter olan çocuğun ve horozu Gülibik'in yer aldığı kapak, çocuğun ilgisini çekebilecek niteliktedir. Kapak tasarımı ve kapaktaki görsel, kitabın içeriğiyle uyumludur. Öykünün kahramanının, horozu Gülibik'e duyduğu bağlılığı duyumsatmaktadır. İçeriği yansıttığından çocuğun beklentilerini karşılamaktadır. Çocuğun duygu ve düşünce üretmek için içeriğine dönük hazırlık yapmasına katkı sağlayacak niteliktedir. Arka kapakta yer alan tanıtım yazısı, duygusal nitelikte bir yazı olup yazarın öyküyü kimlere armağan ettiğini içermektedir. Yazarın okuruna bu içten seslenişi de kitabın olumlu özelliklerindedir. Kitabın kenarları düzgün ve çapaksızdır. Bu bağlamda, Gülibik adlı yapıtın kapak tasarımı açısından başarılı olduğu söylenebilir.

Cilt, sağlam ve özenlidir. Kitap, tel zımba yerine sırt kısmından tutkalla yapıştirilmiştir. Elle kavranması rahattır. Kapak, ince kartondan yapılmış; yıpranmasını önlemek için laklama işlemi gerçekleştirilmiştir. Oysa kapak kâğıdı sağlam kalın bristol karton olmalıdır. Forma sayısı yeterli olduğundan sırt kısmında kitabın kimlik bilgilerine yer verilmiştir. Özetle, kapak ve ciltleme açısından kitap, kapağının kalın karton olmayışı dışında, çocuğun kitaba yönelmesini, kitapla arkadaşlık kurmasını sağlayacak özelliklere sahiptir.

1.4. Sayfa Düzeni: Sayfa kenarlarındaki boşluklar, göze hoş gelen ve çocuğa okuma rahatlığı sağlayacak biçimde düzenlenmiştir. Sayfalar, normal aralıklı satırlardan oluşmuş ve tek sütun halinde düzenlenmiştir. Sayfadaki sağ ve sol kenar boşlukları 1,5 cm, üst boşluk 1,6 cm, alt boşluk 2,3 cm'dir. Metin-resim dengesi açısından incelendiğinde sayfaların genellikle metin ağırlıklı olduğu görülmektedir. Kitabın sayfa düzeni, ilkökul dönemi öğrencileri (kitabın seslendiği yaş aralığı 10- 12 yaş grubu olarak düşünülmüştür) için uygun özellikler taşımaktadır. Sayfa düzeni açısından kitap rahat okunmaktadır. Resim-metin ve sayfa kenarlarındaki boşluklar bir bütünün parçaları olarak göze hoş gelen bir uyum yaratmıştır.

1.5. Harfler: Kullanılan harflerin punto büyüklükleri 12'dir. Kitap, harflerin büyüklüğü, rengi ve biçimi; kısaca okunabilirliği açısından seslendiği yaş grubu için uygundur; çocuğun rahatlıkla izleyip okuyacağı özelliklere sahiptir. Çocukların Türk abecesindeki harfleri tanımasına, sözcükleri kolayca okumasına olanak sağlayan; çocuğun gözünü yormayacak boyutlardadır. Harflerin renk ve biçimleri, çocukların duraksamasına, geriye dönüşler yapmasına yol açmayacak yalındır. Satıra sığmayan sözcükler hece çizgisiyle bölünmüş, sayfa sonlarına geldiği ve bitirilemediği için cümleler yeni bir sayfaya aktarılmıştır.

1.6. Resimler: Sanatsal niteliği yüksek resimlerin kullanıldığı Gülibik adlı yapıtın resimleyeni Orhan Peker'dir. Resimler, suluboya tekniğiyle renklendirilerek oluşturulmuş; kitapta ise siyah-beyaz olarak kullanılmıştır. Resimlerin kitapta siyah-beyaz basımlarının kullanımı, yapıtın etkileyciliğinden bir şey eksiltmemekle birlikte yapıta ayrı bir boyut katmıştır. Her bir nitelikli görsel uyaran da bir metindir ve o da yazılı bir metin gibi okunabilir. Bu bağlamda, çizgiden çok lekelemeler biçiminde oluşturulan biçimler, görsellerin anlam katmanlarını çoğaltmıştır. Başka bir deyişle, okura bazı anlam boşlukları sunmuştur. Kitapta yer alan her bir resim bir tablo niteliğindedir. Çocuğun görsel beğenisini nitelikli bir biçimde yanıtlayan ve bu beğeniye de yükseltecek yapıda resimlerdir. Dilsel metni tamamlar/bütünler nitelikte olan resimler, çocuğa anlatılan mekânı, mekânla birlikte orada yaşayan insanların duygu durumlarını da yansıtmaktadır. Tüm bunlarla birlikte okurun kendi duygu ve düşüncelerine yer bulabileceği anlam boşluklarıyla bezelidir.

Resimler konuya uygundur, sayfa düzeni içerisinde birlik ve bütünlüğü sağlamıştır. Anlatılan konuyla ilgili olarak açıklayıcı ve yorumlayıcı niteliktedir. 80 sayfalık bu kitabın 24 sayfasında resim bulunmaktadır. Bu resimler; çocuğun görsel algısını, düşüncesini ve duyarlılığını geliştirecek niteliktedir. Kitap, 10 yaşın üzerindeki çocuklara seslendiğinden, dörtte birinin resim, dörtte üçünün de yazı olması yönüyle dış yapı özellikleri açısından çocuğa görelilik ilkesini yansıtmaktadır. Kısaca, resimler çocuğa özgü bir kurgu içinde sunulmuştur. Sözcüklerle anlatılanları, çocukların belleğinde canlandırabilmelerine olanak sağlayacak niteliktedir. Sanatçı

duyarlılığıyla oluşturulan bu resimler, metne yeni anlamlar katabilmiştir. Metinde anlatılanlar bir fotoğraf gerçekliğiyle değil, çocuğun düş ve düşünce gücünü devindirecek biçimde çizilmiştir.

2. Gülibik Adlı Çocuk Kitabının İç Yapı Özelliklerine İlişkin Bulgular

2.1. *Konu:* Çocuk kitaplarında ele alınacak konular; çocukların yüreklerinde ve belleklerinde sevgi, dostluk ve barış anlayışının gelişmesine katkı sağlamalıdır (Sever, 2010: 121). Yapıt, yoksul bir çocuğun Gülibik adını verdiği horozuna olan sevgisini, bağlılığını ve köy yaşantısı içinde başlarından geçen olayları konu edinmektedir. Kitapta çocuğun kendi yaşam alanında karşılaşabileceği türden sorunlar, olaylar ve duygular ele alınmıştır. Konu, kaynağını onca yoksulluğa karşın yaşam ve hayvan sevgisinden almıştır. Romanda yoksul insanların, yoksul çocukların özlemleri, duygu ve düşünceleri başarılı bir kurguyla, duygusal sığınağa düşülmeden yansıtılmıştır. Yapıt, komik öğesinin bulunmadığı, daha çok hüznü ve düşünmeye yönelten bir öyküye sahiptir.

10-12 yaş çocuklarına seslenen ve gerçekçi bir roman olan Gülibik'te, sorunlar; inandırıcı ve çocuğun içinde yaşadığı kültürel zemine uygun biçimde sunulmuştur. Konu, özgün ve çocuğun düzeyine uygundur. Kitapta, yaşanması olası olaylar ve gerçekçi karakterler bulunmaktadır. Yaşam, insan, insanoğlunun toplumsal ve kişisel kaygıları insani bir bakış açısıyla sunulmuş, güçlü bir inandırıcılık duygusu oluşturulmuştur.

2.1.1. Çatışmalar

Kitapta, konunun ilgi çekici olmasını sağlayan çatışmalar yer almaktadır. Çatışmalar, çocuğun doğasına uygun bir biçimde yapılandırılmış olup ideolojik bir güdüleme söz konusu değildir. Çatışmalar, kahramanın aile içinde yaşadığı anlaşmazlıklar ve yaşadığı çevredeki sorunlar aracılığıyla yapılandırılmıştır ve merak duygusu canlı tutulmuştur. Böylece, metindeki çocuk karakterin çatışmalarıyla buluşan çocuk okur, kendi sorunlarını ve çatışmalarını daha iyi anlamlandırabilir. Kahramanın çatışma içinde olduğu kimi zaman kendisi ve arkadaşı; kimi zaman da diğer aile üyeleri, toplum ve doğa olmuştur. Bu çatışmalar, aşağıdaki gibi sıralanabilir:

a) Kişi- Kişi Çatışması:

Yapıtta kişi-kişi çatışmasına verilebilecek en belirgin örnek, çocuğun babasıyla yaşadığı çatışmadır. Bu çatışma, çocuğun Gülibik'i horoz dövüşüne götürmemesi için babasına direndiği bölümde çok açık bir biçimde görülmektedir. Ayrıca kitapta çocuğun arkadaşı Alişir ile yaptığı konuşmalarda da yer yer kişi-kişi çatışmasına rastlanabilir:

- *"Ne olur Baba, ne olur dövüştürme onu! dedim. "Korkma!" dedi babam. "Çok para var bu işte. Bir kazanırsa sana neler alacağım sana bir bilsen, neler..."*
(...) istemiyordum, hiçbir şey istemiyordum artık. Okula kasketsiz bile gitmeye katlanırdım. Yeter ki Gülibik dövüşmesindi. Ağlamaya başladım. "Sus!" diye bağırdı babam. İlk kez susmadım. (s.75-76)
- *"Ne ilgisi var bu anlattıklarının civcivlerle?" Alişir, ters ters baktı yüzüme. Ağaçtan yeni bir dal kesti. "Tavuklar kayısı ağacı gibidir, horozlarsa söğüt ağacı gibi," dedi. "İşte şimdi attın," dedim. (s.20)*

b) Kişi- Toplum Çatışması:

Kitapta, çocuğun yeni okulunda karşılaşmış olduğu ortam ve onunla alay edilmesi kişi-toplum çatışmasının en belirgin örneklerindedir. Yine çocuğun ailesiyle; başka bir deyişle, yetişkinlerle çatışması da örnek olarak gösterilebilir. Gülibik doğduğunda ve ilk kez öttüğünde bu olayları büyük bir coşkuyla karşılayan çocuğu anlayamayan yetişkinlerin durumu da bir kişi-toplum çatışması örneğidir.

- *Yoksul insanlar, küçük şeylerle mutlu olmanın erdemine varmış kişilerdir. Varlıklı çocuklar için, yeni bir ayakkabı, yeni bir elbise, yeni bir kasket, yeni bir bisiklet bile o kadar önemli değildir. (s.63-64)*

- *Ama sen gel de kasaba okulundaki varlıklı, şımarık çocuklara anlat bunu. Ne kadar alay etmişlerdi benimle! Yoksulluk ayıp bir şeymiş gibi durumumuzu gizlemiştim onlardan. O kadar alay etmişlerdi ki benimle, ceketimin, babamın eski ceketinden ters yüz edildiğini de söyleyememişim.* (s.64)
- *“Anne”, dedim. “Gülibik öttü”. Annem, süte bulanmış ellerini önlüğünde kurulayıp: “Bütün horozlar öter,” dedi. “Ama, bu ilk kez ötüyor anne, anlamıyor musun?” “Eh, gözün aydın öyleyse.” Bu büyükler, oldum olası böyledirler. Sevinçleri eksiktir nedense bir horozun ilk kez ötüşü kadar olağanüstü bir olaya bile sevinemezler.* (s.35-36)

c) Kişi-Doğa Çatışması:

Kış mevsiminin gelişiyile köylülerin yoksullukla birlikte doğa koşulları ile mücadelesi kişi-doğa çatışmasına örnek olarak gösterilebilir:

- *Birçoğumuz kışın ortasında takunyalarla okula gidip gelmeye başladık. Çoğumuzun çorabı bile yoktu. Çıplak ayaklarımız karda üşüyor, sınıftaki sobada ısıttığımız zaman da şişip morarıyordu.* (s.47)
- *Kış, köylerde yaşayan insanlar için kötü bir mevsimdir. Açlık ve yoksulluğun en belirgin görüldüğü aylardır kış ayları.* (s.48)

2.1.2. Konu Yapılandırmasını Zayıflatan Öğeler Bakımından Gülibik

a) *Rastlantısallık*: Rastlantısallıkla örülmüş ve sonuçlandırılmış bir öykünün çocukça sonlandırılması zordur. Kitap, rastlantısal bir sonla bitmemekte, çocuk okuru beklediği olası sonuçlardan biriyle buluşturmuştur.

b) *Abartılmış Merak*: Merak ögesi çocuğun doğasına uygun olarak verilmiştir. Öykü düğümden çözüme kadar ilgiyi canlı tutmaktadır. Olayların akışıyla romanın sonu kestirilebilir niteliktedir; ancak çok belirgin de değildir. Bu durumda kaçınılmazlık ilkesi de iyi işlenmiş denilebilir. Sonuçla ilgili “öz ipuçları” özenle ve kapalı bir biçimde verilmiştir. Yol gösterici, anlam kazıkları vardır. Ama çocuk o anlam kazıkları arasındaki boşlukları doldurabilir.

c) *Duygusalılık*: Acıklı olanla olmayanı ayırt etme gücümüz, dürüst duygu örnekleriyle gelişip olgunlaşır. Öykü boyunca duygusalılık ögesi yoğun bir biçimde duyumsanmaktadır; ancak bu duygusalılık dürüst duygu örnekleriyle verildiğinden çocuğun duygu dünyasını zedeleyecek nitelikte değildir. Yazar, girişte de belirttiği gibi, bu öyküyü “*Gülibik’in anısına saygısından, o horozla o yoksul çocuğa, yeryüzündeki tüm horozlarla tüm yoksul çocuklara*” armağan etmiştir. Kitapta yapay, zoraki bir duygusalılık söz konusu değildir.

2.2. *İzlek (Tema)*: Metnin temel izleği hayvan sevgisidir ve konuyla arasında güçlü bir ilişki kurulmuştur. Ele alınan izlek ve konuda aşırılığa kaçılmamış, bütünüyle iyimserlik ya da kötümserliğin işlendiği bir metin olmaktan sıyrılmıştır.

2.3. *Plan*: Kitapta anlatıcı, uzun yıllar sonra çocukluğunda yaşamış olduğu ve onda iz bırakan yaşamından bir kesiti bize öykülemektedir. Aslında öykünün tamamı okura bir geriye dönüşle sunulmaktadır. Okur, bunu özellikle kitabın ilk tümcelerinden ve anlatıcının öyküyü anlatırken verdiği bilgilerden yola çıkarak anlayabilmektedir:

- *O, ibiği kan kırmızı, tüyleri kızılı karalı, gökkuşağı gibi çok renkli bir horozdu. Doğduğu günü bugünmiş gibi anımsarım.* (s.11)
- *...Alişir’i düşünün bir kez! Ünlü bir bilim adamı olması işten bile değildi. Ama o da bizler gibi yoksul olduğundan, ancak bir avukat olabilirdi. Avukatlığı küçümsediğimi sanmayın sakın. Ama Alişir doktor olmak isterdi. Babası da kendisi gibi yoksul olduğundan uzun süre okutamadı onu.* (s.45)

Kitapta mantıksal olarak herhangi bir tutarsızlık bulunmamaktadır. Olaylar, birbiri ardına bir düzen içinde verilmiştir. Anlatılan öykünün son bölümlerine kadar merak ögesi canlı tutulmuştur. Gülibik’in doğması, çocukla aralarında duygusal bir bağın kurulması, sonra horozun baba tarafından bir dövüş horozuyla dövüştürülerek ölüme terk edilmesi... Öte yandan metinde

çocuğun duyguları, düşünceleri çok tutarlı bir gelişimle aktarılmıştır. Gereksiz ayrıntılar bulunmamaktadır. Geçmişe dönüşler, çok az ve çocuğun rahatlıkla anlayacağı biçimde sunulmuştur.

2.4. İletiler:

Kitabın temel amacı öğretmek, ders vermek değil, çocuklara duyarlık kazandırmak, onların yaşama sevincini ve hayvanlara karşı duyarlılığını geliştirmektir. İletiler, örtük bir şekilde ve yapının güzelduyusal özelliği ile kaynaşmış, bütünleşmiş bir şekilde sunulmuştur.

a) *Ana İleti:* Yaşamı anlamlı ve zengin kılan bazı duyarlıklar vardır. Hayvan sevgisi, canlı sevgisi bunlardandır. Yaşamı zenginleştiren bu duyarlıkları, küçük çıkarlar uğruna söndürmemek gerekir.

b) *Yardımcı İletiler:*

- İnsanlar küçük şeylerle de mutlu olmasını bilmelidir. Bizi mutlu edecek küçük de olsa çok şey vardır. Bu, kimi zaman bir hayvan da olabilir.
- İçinde bulunduğumuz zor koşullara ve yaşadığımız bütün zorluklara karşın sorumluluklarımızı yerine getirmeliyiz/ getirebiliriz.
- Hayvanların da sevme ve koruma içgüdüleri vardır. (Kınalı'nın yavrularına sahip çıkışı, tavuklarını koruma uğruna diğer horozlarla dövüşmesi, vb.)
- Ezbere dayalı eğitim (çocuğun doğasına uygun değildir) verimli değildir.
- Köyde yaşam her yönüyle sıkıntılıdır. Özellikle eğitim konusunda önemli sorunlar vardır. Çetin geçen kış karşısında kimi zaman insanlar çaresiz kalabilir. Köydeki herkes hatta çocuklar bile sürekli çalışmak zorundadır. Rahat bir yaşamdan yoksundurlar. Bu nedenle özlem duygusunu güçlü yaşarlar.
- Kitap okumak ve bir bilgi yuvası olarak okulda yeni bilgiler öğrenmek önemlidir/gereklidir.
- Duyularımızı paylaşacak kimse yoksa onları yazıya dökümleriz.
- Çocukların duygu ve düşünce dünyalarını anlamaya çalışmalıyız.
- Ulusal değerlerimize sahip çıkmalıyız.
- Ne olursa olsun şiddet kınanmalı, para ve nesne uğruna hiçbir canlıya zarar verilmemelidir.
- İçinde sevgi ve hoşgörü barındırmayan bir eğitim anlayışı kabul edilemez.
- Yoksulların, büyük kentlerin zengin olanaklarından yararlanamayan insanların, sıkıntı ve özlemlerini anlamaya çalışmalı, emeklerine saygı duymalıyız.

2.5. *Karakterler:* Yapıtta, karakterler; özellikle kahraman (ana karakter) çok iyi yapılandırılmıştır. Kitabı okuyan çocuk, yapıt aracılığıyla evrensel değerlerden olan sevgiyle sık sık karşılaşmaktadır. Ama günün birinde sevdiklerini kaybetme ve haksızlığa uğrama gibi dünya gerçekleriyle de buluşturulmaktadır. Öykünün kahramanı devingen ve açık bir karakterdir. Yazar tarafından ustaca çizilmiştir. Öykü boyunca kahramanın hareket ve tepkilerinin neler olabileceğini kestirebiliyoruz. Çocukta istendik bir davranışı gerçekleştirmek ve onu yaşamın gerçeklerine hazırlamak açısından, bu karakterler çok önemlidir. Edilgin bir kişilik değildir; kendi doğruları olan ve bu doğruların arkasında tüm gücüyle durmaya çalışan bir çocuktur. Baba, horozu satmak ve dövüştürmek istediğinde buna olabildiğince, bir çocuğun yapabileceği ölçüde karşı çıkabilmektedir. Baba ona kitap, defter, kasket alacağını söylese de bunları elinin tersiyle çeviren yüreği sevgiyle dolu bir çocuktur. Sevgisi ve insani değerleri uğruna, acı çeken, sorgulayan, duygulu, duyarlı bir karakter. Bu öyküyü okuyan çocukların, kendilerinin kahramanın yerine koyarak içindeki insanlık evrenini gerçekleştirebilecekleri söylenebilir.

Gülibik'te karakter sayısı azdır, bunlar: çocuk, anne, baba, çocuğun arkadaşı Alişir ve horozu Gülibik. Bu durum, çocuk okurun baş kişiyle rahatlıkla özdeşleşmesini sağlayabilir. Kahramanların ruhsal görünümleri (portreleri) güçlü ve gerçeğe yakın çizilmiştir. Her zaman çevremizde hayvanları seven, ama kimi nedenlerle ailesi tarafından engellenen çocukları görmek

olasıdır. Bu bağlamda çocuklar öyküyü okurken, olumlu olan kahramanı örnek alabilir, böylece hayvanlara karşı daha duyarlı olabilirler.

Yazarın karakter olarak bir horozu seçmiş olması da ilginçtir. Horoz, kitaptaki çocuğun yaşam alanı olan köy için çok önemli bir hayvandır. Günü başlatan, günün başladığını haber verendir, uyandırandır. Gülibik, “ibiği kan kırmızı, tüyleri kızılı karalı, gökkuşağı gibi çok renkli bir” horozdur. Çocuk, köyde yaşayan ve küçük şeylerle mutlu olmasını bilen bir karakterdir. Ayrıca kitabın başkarakteri olan çocuğun adı yoktur. Bu da çocuğun evrensel bir karakter olarak sunulmasına ve çocuk okurun onunla daha rahat özdeşim kurmasına katkıda bulunacak bir başka özelliktir. Kitapta çocuk, Alişir ve babası açık karakterlerdir. Özellikle Gülibik ve Alişir, başkahramanın ve yazarın yorumlarıyla geliştirilmiş karakterlerdir. Anne ve horoz dövüşüren adamlar ise kapalı karakterdir:

- *Çok becerikli bir arkadaştı Alişir. Derede yüzmesini, balık tutmasını, resim yapmasını bile bilirdi. Haa, bir de içinden çıkılmaz sorular, bilmeceler sorardı herkese. (s.15-16)*

Yine çocuk ve Alişir öykünün devingen karakterlerinden olup baba, anne, horoz dövüşüren adamlar ve diğer köylüler durağan karakterlerdir.

2.6. Dil ve Anlatım:

Cümleler kısa, özlü, anlaşılır ve yalın kurulmuştur. Kitapta, duru, akıcı, açık, çocuk okurun diline yakın etkili ve güzel bir biçim (üslup) oluşturulmuştur. Anlatımda, çocukların sözcük dağarcıklarını zenginleştirecek, duygu ve düşünce evrenlerini geliştirecek bir yaklaşım temel ilke olarak benimsenmiştir. Yapıta ilişkin dil ve anlatım özelliklerinden bazıları şöyledir:

Kitapta etken çatılı eylemler sıkça kullanılmıştır. Yazar, “*İstiklal Marşı*” yerine “*Bağımsızlık Marşı*” (s. 62) demeyi yeğlemiştir. Devrik tümceler sıkça kullanılmış; ama tümceler uzun olmadığından, bu durum kitabın anlaşılabilirliği önünde bir engel oluşturmamıştır. Tam tersine öyküye şiirsel, yazınsal bir tat katmıştır:

- *Gülibik de kendince karşıladı baharı. (s. 54)*
- *Kime anlatsam, kime anlatsam diye düşünürken, yukarıdaki soruyu soran Alişir geldi aklıma. (s. 16-17)*
- *Yürüyüp yanına vardım, görmezlikten geldi beni. (s. 17)*
- *Babası pazardan getirmişti iki yıl önce. (s. 17)*
- *Buğdaylarımızı öğüttük, komşu köyün değirmeninde. (s. 42)*
- *Midem bulanmıştı, üstüme sıçrayan kandan. (s. 48)*
- *Kusmamak için zor attım kendimi dışarı. (s. 48)*

Öyküde dil, doğru ve etkili kullanılmıştır. Şiirsel ve sanatsal anlatımlara sıkça rastlanmaktadır. Abartıya kaçılmadan yapılan bu sanatlı anlatımlar, çocuk okurların dil gelişimi açısından son derece önemlidir. Çocuk edebiyatının dil gelişimini beslediği bir gerçektir. Çocuklar, dili ne kadar çok duyarlarsa, o kadar çok ve iyi öğrenirler. Gülibik adlı yapıtta çocuğa estetik bir duyarlık kazandırmayı sağlayan bu sanatlı kullanımlardan bazıları aşağıda sunulmuştur:

- *Gözleri yumuk yumuktu Gülibik’in, ağzı kocaman açılmıştı. Üstünden yapışkan bir sıvı akıyordu. Gagası ve ayacıkları pespembe, tüyleri beyazlı karalıydı. (s.15)*
- *Ben o zamanlar gökyüzünü Binboğa Dağları’na dikilmiş ipekten, mavi bir örtü sanırdım. (s.30)*
- *Yıldızlar bir parlar, bir sönerdi tepemde. Samanyolu bir buğday tarlası gibi uzanırdı. Kutup yıldızı göz kırpardı. (s.34)*
- *Derenin suyunu emen Toprak Ana, tohumlarını besler o sularla. (s.54)*
- *Toprak anamız, Dağ da babamızı biz yoksul köylülerin. Toprak Ana kucağını, Dağ Baba kollarını açardı bize. (s.57)*
- *Artık bahardı, yalınayak dolaşmanın da zor bir yanı kalmamıştı. Toprak Ana, güneşten emdiği sıcaklıkla ısıtıyordu küçücük ayaklarımızı. Ve dağlar bizlere acıyıp, dikenlerini büyütmemişlerdi ayaklarımıza batmasınlar diye. (s.58)*

Dilbilgisi, yazım ve noktalama kuralları bakımından yanlışlar olmamakla birlikte dizgiden kaynaklı eksiklikler ve birkaç yazım yanlışı bulunmaktadır:

- “Binboğa Dağları” şeklinde yazılması gerekirken, “dağları” sözcüğü, aynı sayfada biri büyük diğeri küçük harfle yazılmıştır. (s.26’da büyük, s.28’de küçük ve s.30’da hem büyük hem küçük)
- “Koyuna” yerine “kovuna” (s.48)
- “Yapmadığım” yerine “yamadığım” (s.67)
- “Kaç” yerine “kaz” (s.73)
- “tırısa kalkmak” yerine “tırısa kalkmak” (s.37)

Türkçenin söz varlığından yararlanılmış, yabancı kökenli sözcükler yerine Türkçe sözcükler yeğlenmiştir.

- ... o gün çok içten söyledik Bağımsızlık Marşımızı. (s.60)

Kitapta çeşitli anlatım biçimlerinden yararlanılmıştır. Yine çocuğa anadilinin varsıllığını duyumsatacak biçimde deyimlere, ikilemelere, ad ve ön adlara yer verilmiştir:

Benzetmeler:

- Ben o zamanlar gökyüzünü Binboğa dağlarına dikilmiş ipekten, mavi bir örtü sanırdım. (s.29)
- Tarlalar, saçları tıraş edilmiş çocuklar gibi uzanıyordu ovada. (s.41)
- Samanyolu bir buğday tarlası gibi uzanırdı. (s.33)

Sözvarlığı:

Çocuk okurlar bu kitap aracılığıyla özellikle köye ve köy yaşamına ilişkin birçok ad, ad öbeği ve deyişi öğrenebilirler. Kitapta, çocuğun anlamını bilebileceği sözcüklerin yanı sıra anlamını metnin yardımıyla öğrenebileceği sözcükler de bulunmaktadır. Seslendiği yaş grubundaki özellikle kentte yaşayan çocukların anlamını bilemeyeceği sözcüklerden bazıları “balkır” ve “yalak” (s.13) sözcükleri olabilir. Öte yandan kitabın sözvarlığı 10–12 yaşındaki çocukların dilsel gelişimlerini de destekleyecek niteliktedir. “Çakı, (kuzu) gütmek, çentik, filizlenmek, öteberi, azık, düven sürmek, kağni, alacakaranlık, bakraç, küfe, külüstür, kavlamak, nasır, çıkın, düven (düven sürmek), tezek, takunya, kenger, mertek, aşık kemiği, yeşile kesmek, (kış mevsiminin) kırıp geçirmek(mesi), eşelemek, yemeni” gibi sözcükler, kitabın çocuğun sözvarlığına kazandırabileceği sözcüklere örnek olarak verilebilir. Ayrıca kitapta argo sözler ile çocuğun anlamada ve kullanmada güçlük çekeceği bağlaç ve ilgeçlere (edat) yer verilmemiştir. Anlatımda özellikle sıfatların başarılı bir biçimde yer bulduğu görülmektedir:

- Dengemi bulup çıplak ayaklarımla dokundum. (s.37)
- Filler çalışkan hayvanlardır. (s.30)
- Çekirgelerin tekdüze seslerini... (s.33)
- Kırmızı kırmızı domatesler, allı güllü basmalar, boyalı şekerler orta yerde; ... (s.24)

İkilemeler:

- Bıçak pırıl pırıl parlıyordu karanlıkta. (s.46)
- Gözleri yumuk yumuktu. (s.14)
- Öteki kardeşleri bağıra çağıra karşıladılar Gülibik'i (s.14)
- Dal ezik ezik olmuştı.(s.16)
- Dönüp kızgın kızgın bakmıştım adama. (s.29)
- Yaşlılar usul usul evlerinin önüne çıkıp, kış boyunca uyuşmuş bedenlerini gererler güneşe. (s.51)
- Gülibik dik dik bakarak kollamaya başladı yabancı horozu. (s.52)

Deyimler:

- *Ahıra vardığımda soluk soluğa kalmıştım. (s.20)*
- *Su gibi git, su gibi gel. (s.41)*
- *Şaşkınlıktan küçük dilimi yutacaktım neredeyse. (s.13)*

Pekiştirmeler:

- *Uzanıp usulacık dokundum birine, sıcacıktı. (s.12)*
- *Koskoca bir alana satılabilecek her şeyi, satıcıları, alıcıları doldurun, ... (s.24)*
- *Gagası ve ayacıkları pespembe, tüyleri beyazlı karalıydı (s.14)*

Yapıtın anlatım özellikleri açısından bakıldığında kurgunun içinde eleştirel söylem de çocuğa sezdirilmiştir. Çocuğun kasaba okuluna gittiğinde ve çarpım cetvelini ezberlemeye çalıştığı bölümlerde yapmış olduğu yorumlar ilgi çekicidir. Yazar, bu yorumları anlatıcı konumundaki ve öykünün anlatıldığı zamanda artık bir yetişkin olan başkahramanın ağzından sunmaktadır. Bu yorumlarda okullardaki eğitim-öğretim sistemini, ezberci zihniyeti, hayvan sevgisini tatmamış insanları eleştirmektedir:

- *Yanımda yatan arkadaş neden ağladığımı sormuştu. "Gülibik'i özledim," demiştim. "Gülibik kim?" "Horozum?" Gülmüş, alay etmişti benimle. Oysa ben onu o zaman da, şimdi de başıslıyorum. Bir horoz sesi ile uyanmanın güzelliğini nereden bilsindi! (s.58)*
- *Okullarda horoz sevmeyi öğretmiyorlar. Yazık! Hamurabi'nin kim olduğunu, Pigmelerin nerede yaşadıklarını, Anibal'in savaşlarını, Brezilya'nın yüzölçümünü, tek kanatlıları, çift kanatlıları, etoburları, otoburları, çarpım cetvelini bile ezberlemek neye yarardı, bir horozu sevemedikten sonra? (s.59)*
- *En çok çarpım cetvelinde sıkılırdım. Bir türlü ezberleyemiyordum nedense. Ama sonradan öğrendim onu da. Ta o zamandan beri ezberlenilen şeylerden öğrenirim. İnsan anlamadan öğrendiği şeyleri tez unutuyor. Bu da insanın papağandan farklı bir yaratık olduğunu gösterir. (s.24)*

Kitapta çocuk karakterlerin kullandığı sözcükler, tümce yapıları ve söyleyişler çocuğa görelilik ilkesine uygun yapılandırılmıştır. Karakterlerin kullandığı dil, çocuk okurun dünyasına seslenebilmekte ve söylemleri de bağdaşmaktadır. Bir çocuğun duyuş, düşünce ve ifade etme biçimini yansıtır niteliktedir:

- *"Tavuklar kayısı ağacı gibidir, horozlarsa söğüt ağacı gibi," dedi.*
- *"İşte şimdi attın," dedim.*
- *"İnanmazsan abime sor," dedi.(...)*
- *"Benim de bir abim olsun isterdim. Bilemediğim her şeyi sorar öğrenirdim ondan," dedim. (s.18)*

Yapıtta çocuğun bilişsel gelişimine doğrudan katkıda bulunabilecek dilsel kullanımlar da bulunmaktadır. Alishir'in ağzından "evrim" ile ilgili bilgiler, "söğüt ağacı ile kayısı ağacı"na benzetilerek yapılan "tavuk ve horoz" ayrımı, babanın yapmış olduğu "düşman" tanımı bu duruma örnek olarak gösterilebilir:

- *"Düşman ne demek?" Babam, bir süre düşündükten sonra: "Düşman, tembel, ama obur bir hayvandır," dedi. "Kendi çıkarı için hiç gereği yokken öteki canlılara zarar verir. Tembeldir, ama sofradan en büyük payı da o alır." (...) Yıllar sonra kasaba okulunda, bir tarih dersinde: "Tembel ve obur Yunanlılar düşmanımız, çalışkan ve yoksul Yunanlılar dostumuzdur," demiştim. (s.30)*

Anlatımda duyu organlarına da seslenilmiştir:

- *Kör damın sesi geliyordu arkamızdan. (s.28)*
- *Mis gibi tarhana kokusu yayıldı odaya. (s.54)*
- *Toprak Ana, güneşten emdiği sıcaklıkla ısıtıyordu küçücük ayaklarımızı. (s.56)*

Ališir ile çocuğun karşılıklı konuşmaları, kahramanın kişiliğini daha iyi tanımamıza katkıda bulunmaktadır. Bu anlatım biçimlerinin kullanılmasıyla da anlatım, akıcı ve estetik bir hale gelmiştir.

Özetle söylemek gerekirse, Gülibik adlı kitap, iç yapı özellikleri bağlamında “çocuğa yönelik ilkesi”ne uygun özellikleri taşımaktadır. Konusu bir çocuk ile bir horozun arkadaşlığına dayanan bu gerçekçi metin, çocuğun düş ve düşünce dünyasına katkı sunacak, hoşça zaman geçirmesine olanak sağlayacak bir yapıttır. Yapıtta, çocuğun en yakın arkadaşı olarak bir hayvanın-bir horozun- seçilmesi çocuk okuru hayvanlara ve doğaya karşı duyarlı kılmaya dönük bir öğedir. Yapıttaki kahraman ve temel yan karakterler iyi betimlenmiş, söz ve eylemleriyle geliştirilmiş ve genellikle açık karakterlerdir. Olayların gerçekleştiği çevrenin özelliklerine uygun biçimde kullanılan dil ve anlatım, çocuğun anlama ve imgelem gücüne uygundur. İletiler doğrudan ve açıkça eğil, duyumsatılarak verilmiştir. Ana karakter çocuk, içinde yaşadığı çevrenin toplumsal ve kültürel kaynaklı olumsuz koşulları nedeniyle çatışmalar yaşamıştır. Bu çatışmaların, devingen ve açık nitelikteki (öğrenmeye açık, meraklı, yaşama sevinci dolu, gözlemci) karakter yapısı aracılığıyla üstesinden gelmeye çabalamış ve bu süreç onun kişiliğini ve yaşamını etkilemiştir. Yaşama sevincini ve öğrenme isteğini başından geçen olaylara karşın yitirmemiştir. Çocuk, olumsuzluklar karşısında açık ve devingen karakteriyle yaşadığı çatışmaları çözebilme başarısını göstermiştir. Yapıt, varlıklı-yoksul çatışmasıyla da kentteki ve kırsaldaki çocuk okurları birbirini tanımaya ve anlamaya çağırın niteliktedir. Kısacası yapıttaki ana karakter, çocuk okurun rahatlıkla özdeşleşeceği nitelikte yapılandırılmıştır.

3. Gülibik Adlı Çocuk Kitabının Eğitsel İlkelere Uygunluğuna İlişkin Bulgular

Yazar, kurguladığı olaylarla ve bunları sunum şekliyle (anlatıcılığı çocuk kahramana vererek) çocuklarla arkadaşlık/dostluk kurabilmeyi başarmıştır. Çocuğun kendine özgü içtenliği ile anlatım dilinin doğallığını buluşturabilmiştir. Açık ve devingen bir kahraman olan çocuk ve arkadaşı Alişir çocukların öykünebileceği ve duygudaşlık kurabileceği kahramanlardır.

- *Yumurta tavuktan değil, civciv yumurtadan çıkar.
Hadi oradan enayi!
Annem ölsün ki. (s.18)*

Çocukların kavramsal gelişimlerine katkı sağlayacak bir anlatım yeğlenmiştir. Dilimizin anlatım olanakları ve kuralları yazınsal kurgu içinde sezdirilmiştir. Çocuğun (10-12 yaş grubu çocukların) insan ve yaşam gerçekliğini anlamasına katkı sağlayacak niteliktedir. Çocuğun özgürce kendini gerçekleştirmesine (düşünmesine, düşlemesine, imge üretmesine) olanak sağlayacak yaşam durumları, dilin anlatım ustalığı ile kurgulanarak çocuklara sunulmuştur. Yazarın paylaşmak istedikleri çocukların yaşam-anlam gerçeğinden kopuk değildir. Çocuklara, dilin olanaklarıyla yeni bir yaşantı sunulmuş, sunulan yaşantılardan çıkarsamalar yapma sorumluluğu ise çocuklara bırakılmıştır. Siyasi ve dini telkinlerden arındırılmış bir anlatımı bulunmaktadır. Ancak yoksul ve zengin insanlar için önyargı içeren kimi anlatımlar bulunmaktadır:

- *Yoksul insanlar, küçük şeylerle mutlu olmanın erdemine varmış kişilerdir. Varlıklı çocuklar için, yeni bir ayakkabı, yeni bir elbise, yeni bir kasket, yeni bir bisiklet bile o kadar önemli değildir. (s.63-64)*

Bir yaşam gerçeği olarak şiddet ögesine yer verilmiş; ancak bu durum olumlanmamıştır:

- *Kanlar içinde kalmıştı ikisi de.(...) Dövüşü izleyenler, horozlar birbirlerine saldırdıkça el çırpıyorlar, bağrışıyorlardı: (...) İki küçük horoz birbirlerini parçalarken, nasıl gülebilirdi insan? (s.68-69-70)*

Kitapta politik ve ideolojik bir güdümlülük bulunmamaktadır. Yazar, kitabında hayvan sevgisini, doğa sevgisini, iyi ve güzel olana duyarlılığı işlemiştir:

- *Bu büyükler oldum olası böyledirler, sevinçleri eksiktir nedense. Bir horozun ilk kez ötüşü kadar olağanüstü bir olaya bile sevinemezler. (s.36)*

Okullardaki ezberci eğitim dizgesi ve hayvan sevgisinin öncelenmemesi de eleştirilmiştir:

- *Ta o zamandan beri ezber öğretilen şeylerden öğrenirim. İnsan, anlamadan öğrendiği şeyleri tez unutupuyor. Bu da insanın papağandan farklı bir yaratık olduğunu gösterir.* (s.26)
- *Hammurabi'nin kim olduğunu, Pigmelerin nerede yaşadıklarını, Anibal'in savaşlarını, Brezilya'nın yüzölçümünü, tek kanatlıları, çift kanatlıları, etoburları, otoburları, çarpım cetvelini bile ezber bilmek neye yarardı, bir horozu sevmekten sonra.* (s.60)
- *Horoz sevmeyen çalışkan öğrencilere oldum olası acımaşımıdır. Okullarda horoz sevmeyi öğretmiyorlar. Yazık!* (s.60)

Önemli bir yaşam gerçekliği ve toplumsal sorun olan yoksulluk konusunda da eleştirel, gerçekçi ve çocuğun anlamlandırabileceği bir anlatım yeğlenmiştir:

- *Oysa yoksul bir çocuğun tembelliğe hakkı yoktur.* (s.61)
- *Üzülüyordum. Yoksulluk, insanları kırıcı, huysuz, kavgacı da yapıyordu demek.* (s. 61)
- *Yoksul bir köydük demıştim ya! Yoksul bir köyün her şeyi yoksuldur; çeşmesi yoksul, evleri yoksul, okulu yoksul.* (s.45)
- *Bizler, yoksul köylü çocukları, o güzel okullarda okusaydık, çok daha bilgili olurduk, inanın. Bizim o yoksul okullarımızda okuyup her şeyi bilen Alişir'i düşünün bir kez! Ünlü bir bilim adamı olması işten bile değil. Ama o da bizler gibi yoksul olduğundan, ancak bir avukat olabilir. Avukatlığı küçümsediğimi sanmayın sakın. Ama Alişir doktor olmak isterdi. Babası da kendisi gibi yoksul olduğundan uzun süre okutamadı onu.* (s.46)
- *Bilmezsiniz, yoksulların hafta tatili yoktur. Onlar sürekli çalışmak zorundadırlar. Yoksa aç kalırlar kışın ortasında.* (s.25)
- *Toprak anamız, Dağ da babamızdı biz yoksul köylülerin.* (s.57)
- *Özlemek, bizim gibi yoksul çocukların çok iyi öğrendikleri bir duygudur.* (s.57-58)

Öykünün girişinde yer alan aşağıdaki alıntılar, okura öykünün konu ve içeriği hakkında bir ipucu, fikir vermektedir. Kitabın girişinde yer alan bu alıntılar okuru güdüleyen ve okurun hazırbulunuşluğuna katkı sunan niteliktedir:

- *"Kalk gidelim" dedi, Horoz,
"Ölümden öte köy var mı?"*
(Bremen Mızıkacıları'ndan, s.9)
- *"Kasaba'ya, Pazar'a gidiyorum, sana tahtadan at alayım mı?" dedi Baba;
"Bana tahtadan at alacağına etten eşek al!" diye karşılık verdi Çocuk.* (s.11)

TARTIŞMA VE SONUÇ

Hem yapısal hem de temel eğitim ilkeleri bakımından çocuğa göre olan kitaplar, çocukların okuma alışkanlığını kazanmalarını ve zamanla okuma kültürü edinmelerini sağlayan en önemli araçlardır. Bu çalışmada Gülibik adlı çocuk kitabı biçimsel ve içerik özellikleri ile temel eğitim ilkeleri bağlamında incelenmiş; sonuç olarak kitabın, çocuk okurlar açısından uygun yapısal ve eğitsel özellikler taşıdığı görülmüştür. Kitap, okulda izlenen eğitim ilkelerini de destekler niteliktedir. Çocuğun bilişsel ve duyuşsal birçok davranışı kazanmasına katkıda bulunabilir. Romandaki önemli karakterlerden Alişir ve kahramanın çeşitli konulardaki tartışmaları çocuğun sorma, keşfetme ve araştırma gereksinimini yanıtlamakta; ilgisini sürekli canlı tutmaktadır. Kurgu içindeki bu tartışmalar yoluyla çocuk sorgulamasını, araştırmasını ve mantık yürütmesini öğrenebilir. Başka bir deyişle yapıtta, çocuğun düşünme becerilerine katkı sağlayacak düzeyine uygun felsefi tartışmalar da vardır. Aslan (2010:129)'a göre dil ve edebiyat öğretimi ortamlarında çocuklarla buluşturulacak metinler öğrencilerin düşünce üretmelerine olanak verecek, onları düşünmeye yöneltecek nitelikte olmalıdır. Çocuk düşünme becerilerinin önündeki engelleri barındıran metinlerle değil, duyma ve düşünme sorumluluğunu ona bırakan, onun yorumlamasına, kestirimde bulunmasına, değerlendirme ve yorumlar yapmasına ve yaşamla ilişki kurmasına olanak sağlayacak yazınsal metinlerle buluşturulmalıdır.

Kitap, çocuk okurları değişik yaşam biçimlerinden ve insan tiplerinden haberdar etmekte, yoksul insanların yaşamlarından kesitler sunmaktadır. Bu yolla çocuk yoksul insanlara, yoksul çocuklara, yoksulluğa karşı duyarlık geliştirebilir. Yazar, çocuğa para uğruna hayvanları dövüştüren, onların yaralanmalarını ve hatta ölmelerini göze alan insan tipini tanıtırken onun hayvanlara duyarlı olmasını sağlayacak bir kurgu oluşturmuştur. Yapıt, geleneksel kitaplar gibi öğüt ve ders vermemekte, iletmek istediklerini kurgu aracılığıyla duyumsatmaktadır. Başka bir deyişle temel düşünce, bir yargı biçiminde değil, edebiyatın işlevine uygun olarak sezinletilerek verilmiştir.

Başka amaçlarla yapılan diğer çalışmalarda da Gülibik adlı yapıtın olumlu özellikler taşıdığı görülmüştür. Zivtçi (2005 ve 2007)'nin Türk ve Alman çocuklarına seslenen kitaplardaki yetişkin kahramanların karakter çerçeveleri açısından benzerlik ve farklılıklarını belirleyip değerlendirmek amacıyla yaptığı çalışmasının sonuçlarına göre Gülibik'teki baba karakteri gelenekselidir. Çocuğu birey yerine koymaz, buyurgan ve hâkimiyet kuran baskın baba karakteridir. Kaba kuvvete başvurmaz, çağdaş eğitimden yana bir tavrı vardır. Anne karakteri de gelenekselidir, babanın istediklerini yapmakla yükümlüdür. Duygusal ve özverilidir. Çocuğunun ilgilerine karşı fazla duyarlı değildir. Otoriteye karşı gelemmez, çekinik karakter özelliği taşır. Buyurgan değildir. Kitaptaki yetişkin karakterler, çocuğu bir birey olarak görmezler. Önemli olan kendi görüş ve düşünceleridir. Baba ve çocuk karakterleri açıktır. Karakaya (2006), yazınsal kurgu aracılığıyla doğrudan veya dolaylı olarak çocuk felsefesini konu alan kimi kitaplar içinde Gülibik'i de incelemiş, yapıtın dolaylı olarak çocuk felsefesiyle ilgili olduğu sonucuna varmıştır. Yapıtta örtük olarak felsefi konular işlenmiştir. Öyküde varlık mücadelesi anlatılmıştır. Çocuk, ailesiyle ve horozuyla birlikte var olma mücadelesi vermektedir. Yazar yokluk, yoksulluk motiflerinin yanında sınıf çatışmasını, yabancılaşmaya ve sömürüye karşı bir mücadeleyi dile getirmiştir. Bu mücadele bazen birey ile toplum (sistem) bazen de bireyin kendi içinde diyalektik bir şekilde sürmektedir. Yapıtta Sokrates tipi soru-yanıt uygulaması vardır. Bu sorular çocuk felsefesi alanında sorulmuş sorulardır. Alaçayır (2012)'a göre Gülibik, karakter açısından çocukların dünyasına seslenebilen bir hayvan kahramandır. Anlatımda; deyimlerden, ikilemelerden, sıfatlardan, betimlemelerden, şiirsel söyleyişlerden yararlanılmıştır. Bu yapıt aracılığıyla düşünen duyarlı bireyler yetiştirmek olasıdır. Körkuyu ve Tok (2012)'un Çetin Öner'in çocuklar için kaleme aldığı yapıtlardaki toplumsal duyarlık iletilerini incelediği çalışmalarının sonucuna göre Gülibik'te, hayvan sevgisi temel ileti olarak yer alırken farkındalık, farklılıklara saygı, bilimin yaşamdaki gerekliliği, doğa sevgisi yan iletiler olarak verilmiştir. Çer (2013)'in yapmış olduğu çalışmanın sonuçlarına göre, yapıtta devrik tümceler de çok fazla yer almış; kurallı tümcelerle devrik tümceler iç içe verilmesi, anlatıma canlılık katmıştır. Yapıtın dili, devrik tümcelerle konuşma diline yakın bir biçimde kullanılmıştır. Başka bir söyleyişle devrik tümceler, anlatımın duygu değerini artırarak metni etkili kılmıştır. Anlatıma devrik tümceler katılmasıyla sezinletilmek istenen duygu ve düşünceler, anlatımı sözdizimsel açıdan tekdüzelikten çıkartmıştır. Bu durum, yapıtın anlatım gücünü daha çok etkilemiştir. Canlı (2014), çocuk gerçekliği ve çocuğa görelilik kavramları odağında çocuklar için metin seçimine ilişkin oluşturduğu çalışmasında, ilkökul ve ortaokul düzeyindeki çocuklara yazınsal ve bilgilendirici yapıtlar önermiştir. İlkokul 4. sınıftan (9-10 yaş) başlayarak Gülibik'i çocukların özellikle kişilik gelişimlerine katkıda bulunacak yapıtlardan biri olarak değerlendirmiştir. Canlı (2014)'ya göre, yazınsal metinlerdeki karakterlerin duyguları üzerine çocuklarla birlikte tartışmak/konuşmak, başkalarının duygusal deneyimlerini anlamak ve çocuğun bu duygularla yüzleşmesi bu döneme seslenen çocuk kitaplarında kişilik gelişimine dönük önemli öğrenme gereksinimlerinden biridir. Çocuklar bu dönemde cinsiyet özellikleri bakımından aynı özellikteki karakterlerin arkadaşlıklarından ve birlikte yaşadıkları olayları okumaktan hoşlanmaktadır. Bu özellikler açısından da Gülibik ilgili yaş düzeyinin öğrenme gereksinimlerini yanıtlayan bir yapıttır. Aslan (2006), Gülibik adlı yapıtı yazınsal özellikler ve çocuğa görelilik açısından incelemiş; yapıtın hem yazınsal özellikleri taşıdığı hem de çocuğa görelilik ilkesine uygun olduğu sonucuna varmıştır.

Sonuç olarak Gülibik, çocuk okurun her okuduğunda farklı iletiler çıkarabileceği, yaşama ve insana ilişkin birçok konuda duyarlıklar oluşturabileceği bir kitaptır. Çocukların duygu, düş ve düşünce dünyasına çeşitli katkılar sağlayacak nitelikleri taşımaktadır. Çocuğu nitelikli çocuk edebiyatı yapıtlarıyla buluşturmak öncelikle ailenin ve öğretmenlerin sorumluluğundadır. Bu

nedenle ailenin ve öğretmenlerin bu konuda duyarlı olmaları, çocuklarıyla/öğrencileriyle buluşturacakları kitapları özenle seçmeleri gerekir. Bu çalışma, çocuk kitaplarına nasıl ve hangi yönleriyle bakılması gerektiğini örnekleyen/somutlayan bir çalışmadır. Çocuklara yönelik çokça kitap yazılmakta; bunların kimileri söylenen bu özellikleri taşımamakla birlikte çocuğa belli bir düşünceyi ya da dünya görüşünü dayatmak gibi bir amaç da taşımaktadır. Bu nedenle çocuklara yönelik yazılmış başkaca kitapların da aynı amaç ve anlayışla incelenmesi ve değerlendirilmesi gerektiği bu çalışma kapsamında getirilen bir öneridir.

KAYNAKÇA

- Alaçayır, S. (2012) “Çetin Öner’in “Gülibik” ve “Portakal” Adlı Çocuk Kitaplarının Çocukların Gelişim Sürecindeki Yeri Açısından Değerlendirilmesi”. *III. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu*. Ankara Üniversitesi Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Uygulama ve Araştırma Merkezi, Yayın No: 4, 261-270.
- Anderson, N. A. (2013). *Elementary Children’s Literature-Infancy Through Age 13-*. USA: Pearson.
- Aslan, C. (2006). *Yazınsal Nitelikli Çocuk Kitaplarının Çocuğun Okuduğunu Anlama ve Yazılı Anlatım Becerilerine Etkisi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aslan, C. (2008). “Yaşam Gerçekliğinin Çocuklara İletilmesi Bakımından ‘100 Temel Eser’deki Öyküler Üzerine Bir Çözümleme”. *4. Uluslararası Çocuk ve İletişim Kongresi & 4. Uluslararası Çocuk Filmleri Festivali ve Kongresi “Risk Altındaki Çocuklar* (Ed.: N. Pembecioğlu Öcel). İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi, (1), 85-98.
- Aslan, C. (2010). “Düşünme Becerilerini Geliştirici Dil ve Edebiyat Öğretimi Ortamları-Bir Eğitim Durumu Örneği-“ Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (13)24,127-152.
- Aslan, C. (2013) “Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Yapıtları Yoluyla Düşünme”. *Kum Edebiyat Dergisi*, 72-73, 11-18.
- Aslan, C. (2014). Türkiye’de Çocuk ve Gençlik Edebiyatında Duyarlı Konuların (Sensitive Issues) Ele Alınışı Üzerine Eleştirel Bir Yaklaşım. *Eleştirel Pedagoji*, (6), 32.
- Aslan, C. (2016) Özerk Benlikli Birey Yetiştirme Sürecinde Çağdaş Dil ve Edebiyat Öğretimi Ortamlarının (Türkçe/Türk Dili ve Edebiyatı) Önemi (The Importance of Modern Language and Literature (Turkish Language/ Turkish Language and Literature Teaching Environments in the Process of Developing Autonomous Self in Individuals). *İlköğretim Online*, 15(3), 723-741.
- Bee, H. & D. Boyd (2009). *Çocuk Gelişim Psikolojisi*. (Çev.: Okhan Gündüz) İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Berk, L. E. (2006). *Child Development*. Boston: Pearson Education.
- Canlı, S. (2014). *Türkçe Ders Kitaplarına Seçilecek Metinlerin Niteliği Üzerine Bir Araştırma*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Canlı, S. (2015). Türkçe Ders Kitaplarına Seçilecek Metinlerin Belirlenmesinde Çocuğa Görelik İlkesi. *Dil Eğitimi ve Araştırmaları Dergisi*, 1 (1), 98-123.
- Ciravoğlu, Ö. (2000). *Çocuk Edebiyatı*. İstanbul: Esin Yayınevi.
- Çer, E. (2013). “Çetin Öner’in ‘Gülibik’ Adlı Çocuk Edebiyatı Yapıtının Sözdizimsel Açından İncelenmesi”. *Turkish Studies*, (8) 12, 285-298.
- Dilidüzgün, S. ve S. Sever, A. Öztürk, Ö. Adıgüzel (2002). *Çocuk Edebiyatı*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını.
- Galda, L. ve Cullinan, B. E. (2006) *Literature and The Child*. (Sixth Edition). Wadsworth Thomson Learning: USA.
- Glazer, J. I. (2000). *Literature For Young Children*. Ohio: Merrill-Perntice Hall, Inc.
- Hearne, B. & D. Stevenson (1999). *Choosing Books for Children*. USA: University of Illinois Press.
- Karakaya, Z. (2006) “Günümüz Çocuk Edebiyatından Seçilmiş Çocuk Felsefesi Örnekleri” *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 1/2.
- Kardaş, C. ve D. Alp (2013). *Çocuk Edebiyatı ve Medya*, Ankara: Eğiten Kitap.
- Kiefer, B. & C. Tyson (2009). *Charlotte Huck’s Children’s Literature: A Brief Guide*. New York: McGraw-Hill.
- Körkuyu, S. A. ve Tok, Ö. (2012) “Çetin Öner’in Çocuk Edebiyatı Yapıtlarında Toplumsal Duyarlılık”. *III. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu*. Ankara Üniversitesi Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Uygulama ve Araştırma Merkezi, Yayın No: 4, 423-430.
- Nas, R. (2002). *Örneklerle Çocuk Edebiyatı*. Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları.

- Norton, D. E. & S. E. Norton (2007). *Through The Eyes of A child-An Introduction to Children's Literature*-. New Jersey: Pearson Merrill Prentice Hall.
- Öner, Ç. (2012). *Gülibik*. İstanbul: Can Sanat (Can Çocuk) Yayınları.
- Sever, S. (1995). "Çocuk Kitaplarında Bulunması Gereken Yapısal ve Eğitsel Özellikler". *Abece Eğitim ve Ekin ve Sanat Dergisi*, 107, 14-15.
- Sever, S. ve S. Dilidüzgün, N. Neydim, C. Aslan, Z. Güneş(Ed.) (2009). *İlköğretimde Çocuk Edebiyatı*. (2. Baskı), Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları(No: 1764), Açıköğretim Fakültesi Yayını (No:914).
- Sever, S. (2010). *Çocuk ve Edebiyat*. İzmir: Tudem Yayınları.
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. (6. baskı) Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yurttaş, H. (1995). "Çocuk ve Kitap". *Varlık - Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi (Dosya: Çocuk ve Kitap)*, Kasım, Sayı: 1058, Yıl: 63, 2-6.
- Zivtçi, F. (2005) "*Türk ve Alman Çocuklarına Seslenen Kitaplardaki Yetişkin Kahramanların Karakter Çerçevesi Açısından Değerlendirilmesi*". Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Zivtçi, F. (2007) "Çocuk Kitaplarında Kahramanın Yeri ve Önemi". *II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu, Gelişmeler, Sorunlar ve Çözüm Önerileri*. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, Yayın No: 203, 245- 247.